

Perspectiefnota 2025

Inhoudsopgave

Inleiding perspectiefnota 2025	4
Leeswijzer.....	5
Van begroting 2024 naar perspectiefnota 2025	6
Inleiding	6
1. Meerjarig saldo begroting 2024.....	6
2. Mutaties bestaand beleid	6
3. Herzien meerjarig saldo	15
4. Specifieke mutaties	16
5. Geactualiseerd herzien meerjarig saldo	22
6. Incidenteel beschikbare middelen waaronder de (belangrijkste) reserves	23
Inleiding ambitiebegroting.....	26
Programma Buitengebied in Balans	27
Actielijn 1 Naar een toekomstbestendige agrarische sector.....	27
Actielijn 2 Ons unieke landschap en natuur worden geborgd.....	29
Programma Iedereen Gezond.....	31
Actielijn 1 De zorg voor onze inwoners is op orde	32
Actielijn 2 Gezond in je lijf en in je hoofd.....	33
Actielijn 3 Iedereen doet mee.....	33
Actielijn 4 Iedereen is veilig.....	34
Programma Leefomgeving van de toekomst.....	35
Actielijn 1 Verduurzamen - Op weg naar energieneutraal en aardgasvrij wonen en werken.....	39
Actielijn 2 Opwek - Duurzame energievoorziening	40
Actielijn 3 Duurzame Mobiliteit.....	41
Programma Leefbare kernen.....	43
Actielijn 1 Voor iedereen een passende woning.....	43
Actielijn 2 Voldoende ruimte voor de economie en voor maatschappelijk verantwoord ondernemen	45
Programma Gemeente en de samenleving.....	47
Actielijn 1 Gemeente en inwoners staan dicht bij elkaar en werken samen	47

Actielijn 2 Een sterk en toekomstbestendig Noaberkracht.....	49
Actielijn 3 Financieel gezond blijven	50
Basisbegroting.....	52
Programma Bestuur & middelen	52
Programma Dienstverlening & burgerzaken	53
Programma Veiligheid	54
Programma Openbare ruimte & mobiliteit.....	55
Programma Economie.....	56
Programma Onderwijs.....	57
Programma Sport & accommodaties	57
Programma Cultuur & recreatie	58
Programma Sociaal domein.....	59
Programma Milieu	62
Programma Volkshuisvesting & ruimtelijke ordening.....	63

Inleiding perspectiefnota 2025

Voor u ligt de perspectiefnota 2025 van de gemeente Dinkelland die door het college van Dinkelland aan u als raad aangeboden wordt. Doel van deze perspectiefnota 2025 is tweeledig.

1. Actualisatie van de financiële stand van zaken
2. Stellen van kaders en geven van richting

Ad. 1 Actualisatie van de financiële stand van zaken

Om op een integrale manier te kunnen komen tot het stellen van kaders en het geven van richting is het van belang dat er beeld en gevoel is bij de financiële mogelijkheden en onmogelijkheden. Daarom beginnen we deze perspectiefnota met het actualiseren van ons herziene meerjarige saldo. Zeg maar het structurele meerjarige financiële plaatje. Dit doen we door mutaties bestaand beleid (veelal autonome ontwikkelingen of zaken waarover reeds besluitvorming heeft plaatsgevonden) meerjarig te vertalen. Over deze zaken wordt in deze perspectiefnota besluitvorming gevraagd. Daarna brengen we een aantal zogenaamde specifieke mutaties in beeld waarover in de perspectief ook besluitvorming wordt gevraagd. Dit leidt tot een geactualiseerd herzien meerjarig saldo dat we als uitgangspunt hebben genomen voor het vervolg.

Daarnaast brengen we ook de laatste stand van zaken van onze reserve positie in beeld. Hierbij houden we rekening met de bestendige gedragslijn om het voordelige saldo vanuit de jaarrekening 2023 en het saldo van de jaarschijf 2024 uit deze perspectiefnota 2025 te verrekenen met de algemene reserve. De, door uw raad vastgestelde ratio van 1,4 betreffende het weerstandsvermogen blijft voor ons het uitgangspunt om de noodzakelijke hoogte en het mogelijke surplus van de algemene reserve te bepalen. Het surplus op de algemene reserve wordt daarna toegevoegd aan Reserve Incidenteel Beschikbare Algemene Middelen. De geactualiseerde stand van deze reserve is door ons als uitgangspunt genomen voor het vervolg

Ad. 2 Stellen van kaders en geven van richting

De perspectiefnota bepaalt op hoofdlijnen de richting voor de komende vier jaren. De richtinggevende en kaderstellende uitspraken uit de perspectiefnota (zowel inhoudelijk als financieel) zijn een opdracht van de gemeenteraad aan het college om zaken nader uit te werken. Ze zijn uitgangspunt bij de begroting 2025 die later dit jaar wordt opgesteld en de perspectiefnota 2026 waar verdere besluitvorming plaatsvindt.

Voordat het college de Perspectiefnota opstelt, is de raad via een informele bijeenkomst geïnformeerd over de financiële positie van de gemeente Dinkelland. Dit heeft plaatsgevonden op 28 mei 2024.

Tijdens deze informele bijeenkomst van 28 mei 2024 heeft het college aangegeven met mogelijke oplossingen te komen die moeten leiden tot een sluitende meerjarenbegroting en (financiële) ruimte voor nieuwe ambities, nieuw beleid. Een eerste uitwerking van mogelijke oplossingen wordt verwerkt in de begroting 2025. De raad heeft daarbij de keuze om de maatregelen die voldoende concreet zijn uitgewerkt al dan niet te verwerken, mede rekening houdend met de ontwikkelingen in het financieel meerjarenperspectief. Voor zover maatregelen niet worden ingeboekt kunnen deze achter de hand worden gehouden om op een later moment waar nodig te worden ingezet. Ook is het mogelijk dat bepaalde mogelijke oplossingen in de korte tijd tussen perspectiefnota 2025 en begroting 2025 nog onvoldoende uitgewerkt kunnen worden. Deze mogelijke oplossingen worden verder uitgewerkt richting de perspectiefnota 2026.

Leeswijzer

In deze leeswijzer worden een aantal zaken toegelicht zodat u deze perspectiefnota makkelijker kunt lezen. Allereerst een korte toelichting op de opbouw van de perspectiefnota.

Deze perspectiefnota heeft als basis het Collegeakkoord gemeente Dinkelland 2022-2026 met de naam "Vernieuwen, verbinden en versterken".

Het zogenaamde ambitiedeel van deze begroting is gebaseerd op de volgende 5 opgaven uit dit collegeakkoord:

- Leefbare kernen
- Buitengebied in Balans
- Leefomgeving van de toekomst
- Iedereen gezond
- Gemeente en de Samenleving

Na dit ambitiedeel (de ambitiebegroting) volgt de basisbegroting die bestaat uit de volgende 11 basisprogramma's

1. Programma Bestuur en Middelen
2. Programma Dienstverlening en Burgerzaken
3. Programma Veiligheid
4. Programma Openbare Ruimte en Mobiliteit
5. Programma Economie
6. Programma Onderwijs
7. Programma Sport en Accommodaties
8. Programma Cultuur en Recreatie
9. Programma Sociaal Domein
10. Programma Milieu
11. Programma Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening

Er is een wederzijds relatie tussen de ambitiebegroting en de basisbegroting. Er zijn namelijk zaken vanuit de basisbegroting die een directe link met de ambitiebegroting hebben en vice versa.

- Projecten die voortkomen uit ambities kunnen na uitvoering en afronding structurele lasten met zich meebrengen in de beheerfase. De financiering van het project vindt plaats vanuit de ambitiebegroting (incidenteel), terwijl de structurele lasten afvloeien naar de basisbegroting en een plek krijgen onder een van de elf programma's.
- Activiteiten en inspanningen (reguliere capaciteit en middelen) vanuit de basisbegroting kunnen bijdragen aan het bereiken van de doelen in de ambitiebegroting. Daarnaast kan ook (reguliere) capaciteit aan de basisbegroting worden onttrokken om te worden ingezet voor de ambities (projecten en processen).

We beginnen deze perspectiefnota 2025 echter met een actualisatie van onze financiële stand van zaken om redenen zoals reeds is aangegeven in de inleiding.

Van begroting 2024 naar perspectiefnota 2025

Inleiding

Om een gestructureerd beeld te geven van de opbouw en het verloop van het meerjarige saldo volgen we onderstaande opzet:

Allereerst ziet u in paragraaf 1 het beginsaldo van deze begroting 2024 weergegeven. Dit saldo vindt zijn oorsprong in de begroting 2024 zoals vastgesteld in de raadsvergadering van november 2023 en vormt de basis waarmee verder wordt gewerkt.

In paragraaf 2 schetsen we het beeld van het ontstaan van het begrotingssaldo aan de hand van de zogenaamde mutaties op de uitvoering van het bestaande (dus vastgestelde) beleid.

Het herzien meerjarig saldo na mutaties bestaand beleid is vervolgens weergegeven in paragraaf 3.

In paragraaf 4 staan we stil bij een aantal specifieke mutaties. Deze specifieke mutaties hebben niet in alle gevallen financiële consequenties, maar ze herbergen wel een aantal mogelijke risico's of zijn in politiek-bestuurlijke zin zo relevant dat een nadere toelichting nodig is.

Het geactualiseerde herziene meerjarig saldo na specifieke mutaties is vervolgens weergegeven in paragraaf 5.

Tot slot geven we in paragraaf 6 een overzicht van de beschikbare incidentele middelen waaronder de stand van zaken van de (belangrijkste) reserves.

1. Meerjarig saldo begroting 2024

Zoals u van ons gewend bent, zoeken we in elk van de P&C-documenten in financiële zin aansluiting bij het laatst vastgestelde document. Voor de perspectiefnota 2025 betekent dit dat we aansluiting zoeken bij het saldo van de begroting 2024.

Gemeente Dinkelland	2024	2025	2026	2027	2028
Herzien meerjarig saldo begroting 2024	2.215	3.492	55	122	150
Storting in algemene reserve	-2.215	-	-	-	-
Herzien meerjarig saldo begroting 2024	0	3.492	55	122	150

2. Mutaties bestaand beleid

In deze paragraaf treft u een overzicht aan van de verschillende mutaties op basis van bestaand beleid. Dit kunnen autonome ontwikkelingen zijn of zaken waarover reeds besluitvorming heeft plaatsgevonden.

Mutaties bestaand beleid	2024	2025	2026	2027	2028
Septembercirculaire 2023					
- hogere algemene uitkering	415	115	-77	476	709

- totaal te ramen (stel)posten	-418	-516	-574	-572	-570
- totaal te ramen taakmutaties	-55	-22	-18	-11	-1
Decembercirculaire					
- lagere algemene uitkering	-249	-344	-325	-336	-345
Aanvulling prijscompensatie	-150	-150	-150	-150	-150
Stelpost kapitaallasten Samen Scholen	450				
Proceskosten WOZ bezwaren	-25				
OZB	160	160	160	160	160
Taakstelling verkoop gemeentelijk vastgoed	-25	-25	-25	-25	-25
Onderhoud wegen					
- prijsindexatie	-330	-150	-150	-150	-150
- inzet stelpost prijscompensatie		150	150	150	150
Sociaal Domein					
- kostprijsonderzoek reeele tarieven en impact inkoop	0	-118	-118	-118	-118
- doorwerking vanuit het jaar 2023	-195	-30	-30	-30	-30
startersleningen		-22	-22	-22	-22
Dividenden					
- Twence	126	126	126	126	126
- Cogas	0	0	8	8	-225

Noaberkracht	68	-201	-176	-176	-176
Verbonden partijen					
- Samen Twente		-173	-163	-144	-144
- VeiligheidRegio Twente (VRT)		-130	-130	-130	-130
- Recreatieschap Twente		-8	-8	-8	-8
- Omgevingsdienst Twente (ODT)		-124	-124	-124	-124
- Stadsbank	-44	-64	-68	-73	-81
- inzet geraamde stelpost		180	180	180	180
Kleine(re) verschillen	-16	1	1	3	
Totaal mutaties bestaand beleid	-288	-1.345	-1.533	-966	-974

Toelichtingen op mutaties bestaand beleid

Septembercirculaire 2023

Meestal verschijnen jaarlijks drie circulaire's die de ontwikkeling en de omvang van het gemeentefonds en de verdeling daarvan in de vorm van de Algemene Uitkering naar gemeenten weergeven. In mei, september en december. Mei geeft de vertaling van de Voorjaarsnota van de rijksoverheid, september van de vertaling van de Miljoenennota, december rondt het uitkeringsjaar zoveel mogelijk af. De septembercirculaire bevat informatie over de actualisatie van het accres op basis van de Miljoenennota. De algemene uitkering zoals die blijkt uit september- en de decembercirculaire nemen we mee in de perspectiefnota en de algemene uitkering volgens de meicirculaire is de basis voor de begroting. Deze bestendige gedragslijn is afgestemd en akkoord bevonden door onze toezichhouder, de provincie Overijssel.

De hoogte en omvang van de algemene uitkering uit de septembercirculaire 2023 laat het volgende meerjarige verloop zien:

gemeente Dinkelland	2024	2025	2026	2027	2028
Stand meicirculaire 2023	46.474	48.990	46.548	47.542	48.622
Stand septembercirculaire 2023	46.889	49.105	46.471	48.018	49.331

Saldo -> hogere algemene uitkering	415	115	-77	476	709
--	------------	------------	------------	------------	------------

Sinds de meicirculaire 2022 is het volume deel bevroren, vastgezet dus, tot en met 2025. Vooruitlopend op een nieuwe financieringssysteem is er in de septembercirculaire 2022 eenmalig 1 miljard extra beschikbaar gesteld in 2026. Hierdoor staat het volumedeel vast tot en met 2026. Bij de voorjaarsnota is dit bedrag vanaf 2027 structureel gemaakt en is besloten de volumeontwikkeling vanaf 2027 te indexeren op basis van een historisch gemiddelde van de ontwikkeling van het bruto binnenlands product (bbp). Dit verklaart ook verschil tussen het jaar 2026 en de jaren daarna.

Deze hogere algemene uitkering is naast een aantal taakmutaties vooral een gevolg van compensatie voor loon- en prijsaanpassingen. Verderop in deze toelichting komen we daar op terug.

Loon- en prijsdeel

Voor de jaren tot en met 2026 bepaalt de CPB raming van de loonvoet sector overheid, de index voor materiele overheidsconsumptie en overheidsinvesteringen de index voor loon- en prijsontwikkeling. Vanaf 2027 volgt de indexatie voor inflatie de prijs bbp van het lopend jaar. In de septembercirculaire 2023 zijn de LPO accessen voor de jaren 2024 tot en met 2028 bijgewerkt.

te ramen (stel)posten	2024	2025	2026	2027	2028
- stelpost looncompensatie	-340	-460	-550	-550	-550
- stelpost prijscompensatie	0	0	0	0	0
- loon- en prijsbijstelling jeugdzorg	-50	-30	0	0	0
- participatie	-28	-26	-24	-22	-20
Totaal te ramen (stel)posten	-418	-516	-574	-572	-570

De cijfers voor de loonontwikkeling zoals opgenomen in de septembercirculaire 2023 zijn hoger dan de cijfers uit de meicirculaire 2023. Wij hebben onze stelpost looncompensatie hierop aangepast. Daarnaast zitten er in de septembercirculaire 2023 een tweetal specifieke mutaties op het gebied van loon- en prijsbijstelling (jeugd en participatie). Hiervoor ramen wij in eerste instantie stelposten die in de loop van het jaar 2024 worden omgezet naar functionele ramingen.

Taakmutaties

De taakmutaties die in de septembercirculaire 2023 zijn benoemd en die van toepassing zijn op de gemeente Dinkelland zijn:

te ramen taakmutaties	2024	2025	2026	2027	2028
Europese richtlijn energieprestatie gebouwen	-7	-8	-8	-8	-8

Handhaving energielabel C kantoren	-2	-2	2	2	0
Bijzondere Bijstand en vroegsignalering	-34	0	0	0	0
Rijksvaccinatieprogramma	-5	-5	-5	-5	-5
Veilig wonen	-7	-7	-7	0	0
Re-integratie	0	0	0	0	12
Totaal te ramen taakmutaties	-55	-22	-18	-11	-1

Europese richtlijn energieprestatie gebouwen

De algemene uitkering wordt vanaf 2023 structureel met circa € 1,8 miljoen verhoogd in verband met de tweede herziening van de Europese richtlijn energieprestatie van gebouwen (EPBD III). De regeling heeft als doel om de energie-efficiëntie van gebouwen te verbeteren. Naar aanleiding van EPBD III is er een verplichting geïntroduceerd voor het documenteren van de energieprestatie van een installatie, voor het installeren van zelfregulerende apparatuur per verblijfsruimte en voor laadinfrastructuur voor elektrische auto's. Ook zijn de eisen voor de energieprestatie van technische bouwsystemen en de keuring van verwarmingsinstallaties en airconditioningssystemen aangepast. Gemeenten zijn verantwoordelijk voor het toezicht en de handhaving. Dit betekent voor de gemeente Dinkelland een structureel bedrag van € 8.000.

Handhaving energielabel C kantoren

In het Bouwbesluit is vastgelegd dat per 1 januari 2023 een kantoor energielabel C of beter moet hebben om nog als kantoor gebruikt te mogen worden. De gemeente is het bevoegde gezag en handhaaft de wetgeving. Via de algemene uitkering ontvangen gemeenten compensatie voor de handhavingslasten voor de periode 2021 tot en met 2029. De VNG en het ministerie van BZK vinden dat toezicht en handhaving van deze maatregel voortvarend moet worden opgepakt. Zo wordt een duidelijk signaal afgegeven dat normerende maatregelen opgevolgd dienen te worden. De spreiding van het budget voor toezicht en handhaving over een lange periode, zoals oorspronkelijk gepland, is ongewenst. Daarom worden middelen naar voren gehaald, zodat het zwaartepunt van de financiering ligt in de jaren 2023 tot en met 2025. Over deze periode ontvangt de gemeente Dinkelland een bedrag van € 2.000 per jaar. In de meicirculaire 2024 zullen de jaren 2026 tot en met 2029 worden verwerkt.

Bijzondere bijstand en vroegsignalering

Het kabinet stelt in totaal € 200 miljoen voor de jaren 2022 tot en met 2024 beschikbaar om een stapeling van sociale en maatschappelijke problemen als gevolg van de hoge inflatie te voorkomen. Van dit bedrag is er in 2023 in totaal € 50 miljoen via het gemeentefonds aan gemeenten beschikbaar gesteld (meicirculaire). Voor 2024 wordt ook in totaal € 50 miljoen via het gemeentefonds aan gemeenten beschikbaar gesteld (cluster Participatie). Dit betekent voor de gemeente Dinkelland een incidentele bijdrage van € 34.000.

Rijksvaccinatieprogramma

Vanaf december 2019 krijgen zwangere vrouwen een maternale kinkhoestvaccinatie aangeboden door de Rijksoverheid. Vanaf 1 januari 2024 wordt de uitvoering van deze maternale kinkhoestvaccinatie formeel overgedragen aan de gemeenten. De maternale kinkhoestvaccinatie wordt dan toegevoegd aan de opsomming van vaccinaties in het Rijksvaccinatieprogramma (RVP) zoals genoemd in artikel 11, tweede lid, in het Besluit publieke gezondheid. Bij deze septembercirculaire worden de bijbehorende middelen (circa € 4 miljoen per jaar) aan het gemeentefonds toegevoegd aan het cluster Sociale basisvoorzieningen. Dit betekent voor de gemeente Dinkelland een structureel hogere algemene uitkering van € 5.000.

Veilig wonen

De veiligheid van decentrale bestuurders is een vereiste voor het goed functioneren van het openbaar bestuur. Per 1 oktober 2023 wordt de werkgeversverantwoordelijkheid voor hun veiligheid daarom geëxpliciteerd met een wijziging van de Regeling rechtspositie decentrale politieke ambtsdragers. Ten behoeve van een veilige woonplek krijgen decentrale bestuurders een beveiligingsadvies op maat aangeboden. Bij de advisering zal een breder pakket van preventieve maatregelen worden gehanteerd, waaronder fysieke, elektronische en digitale maatregelen. Gemeenten dienen op basis van de nieuwe regeling het beveiligingsadvies altijd over te nemen en de uitvoering van de veiligheidsmaatregelen te bekostigen. Vanuit het programma Weerbaar Bestuur wordt hier een tegemoetkoming van € 2,4 miljoen per jaar tegenover gesteld voor de periode 2023-2026. Over deze periode ontvangt de gemeente Dinkelland een bedrag van € 7.000 per jaar extra.

Samenvatting

Septembercirculaire 2023	2024	2025	2026	2027	2028
Hogere algemeen uitkering	415	115	-77	476	709
Totaal te ramen (stel)posten	-418	-516	-574	-572	-570
Totaal te ramen taakmutaties	-55	-22	-18	-11	-1
Totaal	-58	-423	-669	-107	138

Decembercirculaire

Meestal verschijnen jaarlijks drie circulaire die de ontwikkeling en de omvang van het gemeentefonds en de verdeling daarvan in de vorm van de Algemene Uitkering naar gemeenten weergeven. In mei, september en december. Mei geeft de vertaling van de Voorjaarsnota van de rijksoverheid, september van de vertaling van de Miljoenennota, december rondt het uitkeringsjaar zoveel mogelijk af. Dit is dus de laatste van dit jaar. De algemene uitkering zoals die blijkt uit september- en de decembercirculaire nemen we mee in de perspectiefnota en de algemene uitkering volgens de meicirculaire is de basis voor de begroting. Deze bestendige gedragslijn is afgestemd en akkoord bevonden door onze toezichhouder, de provincie Overijssel.

De hoogte en omvang van de algemene uitkering uit de decembercirculaire 2023 laat het volgende meerjarige verloop zien:

Decembercirculaire 2023	2024	2025	2026	2027	2028
Hogere algemeen uitkering	-249	-	-	-	-
Meerjarig te ramen stelpost	0	-344	-325	-336	-345
Totaal	-249	-344	-325	-336	-345

In de decembercirculaire 2023 heeft een actualisatie plaatsgevonden van de maatstaf huishoudens met een laag inkomen met drempel. Waar we tijdens het analyseren en berekenen van decembercirculaire 2023 nog uitgingen van alleen een incidenteel effect in het jaar 2024 heeft het rijk inmiddels laten weten dat deze actualisatie een structureel karakter heeft en dus meerjarig doorwerkt. De daadwerkelijke verwerking en aanpassing vindt plaats in de meicirculaire 2024. Vooruitlopend daarop houden wij al rekening met deze tegenvaller en ramen daarom een stelpost

Aanvulling prijscompensatie

De (hoge) inflatie blijft doorwerken in de verschillende ramingen van onze gemeentelijke (meerjaren)begroting. Vooral op het gebied van de openbare ruimte en het Sociaal Domein. De compensatie die we krijgen via het rijk (de algemene uitkering) en de indexatie van onze eigen inkomsten bieden onvoldoende ruimte om de totale kosten van de inflatie te dekken. Wel verwachten we dat de inflatie op termijn weer zal afvlakken vandaar dat ook de ramingen vanaf 2026 wat lager zijn. De (hoge) inflatie en de compensatie daarvoor blijft echter een erg onzekere factor die de nodige risico's met zich meebrengt

Stelpost kapitaallasten samen Scholen

In de perspectiefnota 2024 en parallel daaraan ook via separaat raadsvoorstel heeft (financieel) besluitvorming plaatsgevonden over het plan Samen Scholen. Denekamp. Onderdeel van deze besluitvorming was ook het ophogen van de stelpost kapitaallasten onderwijshuisvesting. Deze stelpost loop gefaseerd op naar een structureel bedrag van € 650.000 vanaf 2026. Voor het jaar 2024 bedraagt de raming € 450.000. Deze post wordt in 2024 niet aangesproken om de simpele reden dat de daadwerkelijke bouw nog niet is gestart en er dus ook geen kosten, en dus ook geen kapitaallasten zijn. Dit levert een incidentele meevaller op in 2024.

Proceskosten WOZ bezwaren

Het aantal binnengekomen beroepszaken in 2024 tegen de uitspraken op de WOZ-bezwaren van belastingjaar 2023 is verviervoudigd. Waar het gemiddelde de afgelopen jaren rond de 20 beroepszaken lag, zijn er de afgelopen tijd ruim 100 beroepszaken binnengekomen. Ongeveer 95% van de beroepszaken is ingediend door no cure no pay bureaus. De hoge aantallen zijn te verklaren door de wetwijziging met betrekking tot de verlaagde proceskosten voor de no cure no pay-bureaus. Per 1 januari 2024 krijgen deze bureaus een veel lagere vergoeding. Echter, voor de uitspraken op bezwaren die in 2023 zijn gedaan, ontvangen zij nog het volledige bedrag aan proceskosten. Het is een landelijke trend dat deze bureaus proberen om nog zo veel mogelijk proceskosten te verkrijgen door middel van het indienen van beroepszaken. Vooralsnog gaan we uit van een kostenpost in 2024 van € 55.000 waarvan een bedrag van € 30.000 reeds was geraamd.

Onroerende Zaak Belasting (OZB)

Uit de opgelegde aanslagen in het jaar 2024 blijkt dat de groei van het aantal (gereed gemelde) woningen hoger was dan de raming. Dit betekent een structureel hogere opbrengst omdat onze meerjarige raming achteraf wat te voorzichtig blijkt te zijn geweest. Dat passen we nu structureel aan.

Prijsindexatie onderhoud wegen

In de afgelopen P&C documenten (perspectiefnota 2024 en de begrotingen 2023 en 2024) hebben we onze ramingen aangepast aan de gevolgen van de gestegen prijzen (inflatie). Hierbij hebben we ook melding gemaakt van de uitzonderlijk hoge indexcijfers voor het onderhoud aan de elementen- en asfaltverhardingen. Waar we uitgingen van een afvlakking van deze uitzonderlijk hoge indexcijfers blijkt deze situatie toch voort te duren en zelfs een structureel karakter te vertonen. Vandaar dat wij de ramingen voor de onderhoudsbudgetten wegen structureel verhogen met € 150.000. Dekking hiervoor kan gevonden worden in de stelpost prijscompensatie. De eenmalige verhoging in 2024 van € 330.000 brengen we ten laste van het begrotingssaldo voor het jaar 2024. Dit verklaart voor een deel het tekort over de jaarschijf 2024.

Sociaal Domein

Kostprijsonderzoek reële tarieven & inkoop jeugd en Wmo

In 2023 zijn de contracten voor jeugdzorg en Wmo nogmaals verlengd. Ook is in 2023 een start gemaakt met de inkoop voor 2025. Om deze reden is er een kostprijsonderzoek uitgevoerd om te bekijken of de tarieven die betaald worden aan aanbieders voor geleverde zorgproducten nog wel reëel zijn. Voor een aantal producten is geconcludeerd dat de prijs te laag is. Hiervoor zijn nieuwe, reële tarieven vastgesteld. Over 2023 heeft er over deze producten een nabetaling plaatsgevonden aan aanbieders. Dit zal in 2024 ook weer gebeuren. Voor de jeugdzorg en de Wmo is er in 2023 € 246.500 nabetaald.

Voor de nieuwe inkoop per 2025 is er regionaal een impactanalyse opgesteld. Volgens deze impactanalyse zullen de meerkosten van de inkoop jeugdzorg en Wmo voor Dinkelland per 2025 € 347.000 per jaar bedragen. Dit zijn de meerkosten ten opzichte van de tarieven inclusief het kostprijsonderzoek reële tarieven. Dat betekent dat de totale extra kosten voor Dinkelland per 2025 € 593.500 zijn. In onze begroting hadden we al een stelpost opgenomen van € 475.000 in verband met de verwachte hogere kosten, dat betekent nog een tekort van € 118.500.

Doorwerking vanuit 2023

Sociaal Domein	2024	2025	2026	2027	2028
Vervoer	130	130	130	130	130
WMO	-100	-100	-100	-100	-100
jeugd	110	275	275	275	275
Participatie	-335	-335	-335	-335	-335
Totaal	-195	-30	-30	-30	-30

Vervoer

Uit de jaarstukken 2023 bleek een voordeel van €134.000 op vervoer (regiotaxi en vervoer dagbesteding). Na de nieuwe inkoop vervoer is een inschatting gemaakt van het aantal ritten en het gemiddeld aantal kilometers. Aan het eind van het jaar bleek zowel het aantal ritten als het aantal kilometers lager dan begroot. De verwachting is dat dit een structureel voordeel is. Om deze reden worden de budgetten voor vervoer structureel afgeraamd met €130.000.

Wmo

Uit de jaarstukken 2023 bleek een nadeel van €142.000 op het product ondersteuning individueel. Uit analyse bleek dat er meer cliënten waren met een indicatie en dat de indicaties per client hoger waren dan begroot. De verwachting is dat dit structureel doorwerkt. Om deze reden wordt het budget voor Wmo ondersteuning individueel opgehoogd met €100.000.

Jeugd

Uit de jaarstukken 2023 bleek dat er in 2023 verschillende voor- en nadelen op de jeugdzorgbudgetten waren. Zo ontstond er een nadeel van €329.000 op het product ondersteuning individueel, een voordeel van €76.000 op verblijf en een voordeel van €80.000 op pleegzorg en gezinshuizen. Gedurende het jaar 2023 waren de budgetten voor verblijf en pleegzorg en gezinshuizen al naar beneden bijgesteld voor het jaar 2023. Voor de jaren 2024 en verder waren deze budgetten nog niet naar beneden bijgesteld. Nu de verwachting is dat het voordeel op verblijf en pleegzorg en gezinshuizen structureel is, levert dit een voordeel op van €475.000. Anderzijds is de verwachting dat het nadeel op ondersteuning individueel ook (deels) structureel is. Dit levert een nadeel op van €200.000. Per saldo worden de budgetten voor jeugdzorg structureel met een bedrag van €275.000 naar beneden bijgesteld.

Participatie

Uit de jaarstukken 2023 bleek een nadeel van €58.000 op het minimabeleid en een nadeel van €324.000 op de bijstandsuitkeringen. Het nadeel op het minimabeleid ontstond doordat in 2023 meer mensen een beroep hebben gedaan op de minimaregeling, bijzondere bijstand en individuele inkomensvoetstuk dan we vooraf begroot hadden. De verwachting is dat dit nadeel structureel is. Daarom wordt het minimabudget opgehoogd met €60.000. Het nadeel op de bijstandsuitkeringen bestond enerzijds uit meer kosten voor loonkostensubsidie en anderzijds uit hogere lasten op de bijstandsuitkering (participatie). Het nadeel op de loonkostensubsidie krijgen we de komende jaren gecompenseerd. De hogere bijstandsuitkeringen (participatie) kregen we al structureel gecompenseerd, maar in 2023 was op basis van ervaringscijfers de inschatting dat de kostenkant niet zo sterk zou stijgen. Een deel van de inkomsten van het Rijk zijn daarom in de algemene middelen gestort. Dat wordt in deze perspectiefnota deels gerepareerd waardoor het bijstandsbudget opgehoogd wordt met €275.000.

Startersleningen

Er blijkt een blijvende behoefte te aan en starterslening bij de bouw/ aankoop van een woning door starters. Het voor de uitvoering van de Verordening Starterslening gemeente Dinkelland beschikbaar gestelde fonds is inmiddels voor meer dan de helft besteed. Het college stelt voor om in het kader van het voortzetten van de uitvoering van de Verordening starterslening gemeente Dinkelland (bestaand beleid) een aanvullende storting te doen in het fonds van € 750.000. De rente lasten hiervan bedragen € 22.500 per jaar en komen voor rekening van de gemeente Dinkelland.

Dividenden

Met Twence is de afspraak gemaakt dat er jaarlijks een basisdividend van € 7 miljoen wordt uitgekeerd indien het resultaat het toelaat. De laatste jaren is dat inderdaad gelukt vandaar dat wij ruimte zien om ons gemeentelijk aandeel in dit basisdividend structureel op te nemen in onze (meerjaren)begroting.

De uitkering van het dividend van Cogas zal tot en met het jaar 2027 verlopen conform de eerdere toezeggingen aan de Algemene vergadering van Aandeelhouders (AvA). Met ingang van het jaar 2028 wordt een resultaatafhankelijk dividend uitgekeerd op basis van het netto resultaat van het jaar ervoor (2027). Door de AvA is besloten dat het resultaatafhankelijke dividend de volgende progressieve staffel volgt

- 50% over de eerste € 4 miljoen nettoresultaat
- 70% over de volgende € 2 miljoenresultaat
- 80% over het meerdere netto resultaat

Voor 2028 gaat de Ava uit van een dividenduitkering van € 2.5 miljoen en voor het jaar 2029 van een dividend uitkering van € 2 miljoen. Dit betekent dat het dividend afloopt van een bedrag van € 455.000 in 2026 en 2027 naar € 230.000 in 2028 om daarna uit te komen op een structureel dividend van € 182.000 vanaf 2029.

Noaberkracht - begroting 2025

In de raadsvergadering van juni 2024 is de begroting 2025 van Noaberkracht behandeld. De financiële consequenties van deze begroting 2025 zijn doorvertaald in het meerjarige perspectief van de gemeente Dinkelland. Meest in het oog springend zijn de kosten van de nieuwe CAO voor het ambtelijk personeel en een aantal reguliere kosten binnen Noaberkracht die hoger uit te pakken als gevolg van de inflatie. Deze (doorbelaste) kosten dekken wij uit onze stelposten. Dit levert voor het jaar 2024 een voordeel op van € 68.000 omdat we niet de gehele geraamde stelpost voor looncompensatie nodig hebben om de kosten te dekken.

Verbonden partijen - begrotingen 2025

In de raadsvergadering van 30 mei zijn de begrotingen van de verschillende verbonden partijen behandeld. De financiële effecten hiervan nemen we in meerjarig perspectief mee in deze perspectiefnota 2025.

Overige kleine verschillen

Het betreft hier meerder kleine(re)verschillen.

Voorgesteld wordt in te stemmen met de aangegeven mutaties op basis van bestaand beleid en deze te verwerken in het herziene meerjarige saldo.

3. Herzien meerjarig saldo

Rekening houdend met de mutaties op basis van bestaand beleid uit de volgende paragraaf ontstaat het volgende herziene meerjarige saldo:

Herzien meerjarig saldo Dinkelland	2024	2025	2026	2027	2028
Herzien meerjarig saldo begroting 2024	0	3.492	55	122	150
Totaal mutaties bestaand beleid	-288	-1.345	-1.533	-966	-974
Herzien meerjarig saldo na mutaties bestaand beleid	-288	2.147	-1.478	-844	-824

Uit dit herziene meerjarige saldo na mutaties bestaand beleid blijkt een forse verslechtering van ons meerjarige saldo vanaf 2026. Het zogenaamde "ravijnjaar 2026" lijkt inderdaad waarheid te worden.

In de volgende paragrafen treft u onze richtinggevende voorstellen aan hoe wij hier mee denken te moeten omgaan. Eerst staan we echter in de paragraaf specifieke mutaties nog stil bij het voorstel van het demissionaire kabinet om gemeenten enigszins tegemoet te komen in de meerjarige financiële uitdaging.

4. Specifieke mutaties

In deze paragraaf staan we stil bij ontwikkelingen die verder gaan dan het bestaande (dus vastgestelde) beleid maar wel degelijk omvangrijke financiële consequenties (kunnen) hebben en ook zeker gezien de politiek bestuurlijke impact de nodige toelichting behoeven. De volgende specifieke mutaties worden in deze paragraaf behandeld:

- Onontkoombare intensiveringen van beleid
- Deal met het Rijk
- Stand van zaken Moties
- Lokale lasten

Onontkoombare intensiveringen van beleid

Ter voorbereiding op het opstellen van de perspectiefnota brengen we ieder jaar trends en ontwikkelingen en overige zaken die op ons komen in beeld. Onder de ambities en de basisprogramma's informeren wij u hierover en indien nodig doen wij voorstellen. Tijdens de inventarisatie van dit jaar liepen we tegen een aantal zaken aan die naar onze mening onontkoombaar zijn en waarover we in deze perspectiefnota 2025 besluitvorming van de gemeenteraad vragen. het betreft hier de volgende onontkoombare intensiveringen van beleid:

Onontkoombare intensiveringen van beleid	2024	2025	2026	2027	2028
Groen blauwe diensten	-461				
Groen blauwe diensten - t.l.v. RIBAM	461				
Natura Docet	-75	-75	-75	-75	
Verkiezingen		-5	-5	-5	-5
Doorontwikkeling VTH samenwerking in Twente		-15	-15	-15	
(groot) onderhoud half verharde fiets-/wandelpaden		-150	-150	-150	-150

Vervanging en onderhoud kunstwerken		-100	-100	-100	-100
Onderhoud en vervanging stroomkasten	-130	-7	-7	-7	-7
Totaal onontkoombare intensivering van beleid	-205	-352	-352	-352	-262

Groen Blauwe diensten

De Stichting Groene Blauwe Diensten Overijssel beheert voor de gemeente Dinkelland het fonds met gelden voor langjarige beheervergoedingen voor aanleg, beheer en onderhoud van landschapselementen. Het fonds is in het verleden gevuld met geld afkomstig van gemeenten en provincie. Beheercontracten worden afgesloten conform de dienstenbundel Noordoost Twente, voor een langjarige periode (21 jaar). Het fonds draagt bij aan de ambities en opgaven voor landschapsherstel- en behoud, vergroting van biodiversiteit en natuurwaarde. Ook draagt het bij aan verdienmodellen voor grondeigenaren en indirect aan de ruimtelijke kwaliteit van ons buitengebied. Naast het beheer van de fondsen verzorgt de stichting ook advisering en scholing aan hun contractanten/deelnemers. Met deze eenmalige extra storting vanuit de gemeente kunnen we voldoen aan onze verplichtingen en toezeggingen, kan de bestaande wachtlijst worden weggewerkt en kunnen de verwachte aanvragen over de periode januari 2025 -juli 2025 worden opgevangen. . Vanaf medio 2025 wellicht financiering via de provincie (PPLG).

Natura Docet

Er is met Natura Docet een traject overeengekomen waarin het museum op basis van drie kwartaalrapportages en een geactualiseerde businesscase heeft laten zien welke vorderingen er zijn geboekt. Deze businesscase is recent door Natura Docet aangeleverd. Op basis van deze businesscase stelt het college voor om de raad te verzoeken de volgende financiële bijdragen beschikbaar te stellen:

- Structurele subsidie van € 100.000 per jaar voor een periode van 4 jaar ingaande 2024
- Eenmalige bijdrage in de investering in de museale inrichting € 265.000
- Eenmalige bijdrage in duurzaamheidsinvesteringen € 270.000

De structurele subsidie van € 100.000 per jaar (voor een periode van 4 jaar) komt ten laste van de algemene middelen en wordt opgenomen onder de onontkoombare intensiveringen in de perspectiefnota 2025. Rekening houdend met de bestaande structurele subsidie van € 25.000 per jaar betekent dit een ophoging van de raming met € 75.000 voor de jaren 2024,2025,2026 en 2027 (totaal € 300.000)

De beide eenmalige bijdragen voor een totaal bedrag van € 535.000 (€ 265.000 +/- 270.000) komen ten laste van de reserve incidenteel Beschikbare algemene Middelen

De besluitvorming over deze subsidiering loopt via een separaat raadsvoorstel. Om een zo volledig beeld te schetsen van de financiële positie van de gemeente Dinkelland nemen wij de betreffende voorstellen al wel mee in deze perspectiefnota 2025.

Verkiezingen

Bij het organiseren van de verkiezingen moeten verkiezingsborden worden geplaatst in de gemeente. Deze verkiezingsborden zijn toe aan vernieuwing. De houtenborden en palen willen wij vervangen door aluminium frames met daarin een spandoek met de politieke partijen.

Doorontwikkeling VTH samenwerking

In Twente hebben we al geruime tijd de handen ineengeslagen om beleidsmatig samen te werken op het gebied van Uitvoering & Handhaving Omgevingsrecht. In regionaal verband is afgesproken dat deze bestuurlijke en ambtelijke samenwerking in Twente wordt versterkt. Hierdoor kan invulling worden gegeven aan de door de bestuurders genoemde relevante thema's, zoals de beleids- en uitvoeringscyclus Uitvoering & Handhaving, Ondernijning, Energiebesparing, Omgevingswet en Biogas-opgaven. Ter dekking van de onkosten betalen de samenwerkende partijen op jaarbasis een fixed bijdrage van 0,1 fte per deelnemer aan de gastheerorganisatie (gemeente Borne). De bijdrage per deelnemer ten bedrage van € 15.000 is in eerste instantie voor een periode van drie jaar met de intentie van een structurele bijdrage (afhankelijk van de uitkomsten van de evaluatie in 2026).

(groot) onderhoud half verharde fiets- en wandelpaden

Onze fiets- en wandelpaden zijn een belangrijk onderdeel van onze fysieke infrastructuur in het kader van de bereikbaarheid maar zijn ook een belangrijk onderdeel van onze toeristische en recreatieve "aantrekkelijkheid". Het is van belang dat deze beide zaken voor nu en de langere termijn worden geborgd en dat we een blijvende veilige omgeving creëren voor de fietsers en wandelaars.

Vervangen en onderhoud kunstwerken

In de begroting 2024 hebben we een eenmalig budget van € 1,7 miljoen beschikbaar gesteld voor het vervangen en onderhouden van onze kunstwerken (bruggen). Daarbij hebben we ook aangegeven dat dit een eerste aanzet is en dat we op termijn komen met een MeerarenOnderhoudsPlan (MJOP) voor onze kunstwerken waarvoor structurele dekking nodig is. Nu is het MJOP (nog) niet gereed maar hebben we al wel de beschikking over een deelrapportage instandhoudingsinspectie. De bedragen die we daaruit afleiden heeft ons doen besluiten om reeds nu aanvullende structurele middelen beschikbaar te stellen.

Onderhoud en vervanging stroomkasten

Volgens de ARBO voorschriften moeten de stroomkasten periodiek worden gekeurd. Na de keuring wordt duidelijk welke stroomkasten voldoen en welke stroomkasten worden afgekeurd voor gebruik. Uit deze periodieke keuring is gebleken dat de stroomkasten niet allemaal voldoen aan de wettelijke veiligheidseisen. Van de 30 stroomkasten zijn er inmiddels 25 gekeurd waaruit blijkt dat er 6 verwijderd kunnen worden en 19 moeten worden vernieuwd / aangepast. 5 stroomkasten moeten nog gekeurd worden.

Voorgesteld wordt in te stemmen met de aangegeven en toegelichte onontkoombare intensiveringen van beleid en deze te verwerken in het herziene meerjarige saldo

Deal met het Rijk

De gemeenten hebben de afgelopen jaren op verschillende manieren aandacht gevraagd voor de meerjarige financiële problematiek en onzekerheid over de financiële verhouding met het Rijk. Dit heeft geleid tot meerdere resoluties en oproepen (amendementen) via de de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG). In de maanden maart en april heeft de VNG in meerdere intensieve gesprekken met het demissionaire kabinet gestreden voor de goede financiële positie voor gemeenten, in lijn met de resolutie en moties van de leden. Die gesprekken hebben resultaat opgeleverd.

Het demissionaire kabinet zet een stap en neemt de volgende punten (landelijke cijfers) op in de Voorjaarsnota van het rijk zoals deze inmiddels is aangeboden aan de Tweede Kamer:

- De oloploop van de opschalingskorting van € 675 miljoen wordt structureel geschrapt.
- Rechtvaardige risicoverdeling Wmo door heldere afspraken over objectieve indexering en aparte fondsvorming

- Indexering zorgkosten: € 75 miljoen in 2026 oplopend tot 300 miljoen in 2029.
- Een opschoonactie voor specifieke uitkeringen.

Het kabinet vraagt hiervoor helaas wel een prijs: in 2025 wordt het gemeentefonds eenmalig € 675 miljoen lager vastgesteld. Deze "deal met het Rijk" heeft voor de gemeente Dinkelland de volgende financiële gevolgen:

Specifieke mutaties Dinkelland	2024	2025	2026	2027	2028
Deal met het rijk					
- Schrappen oploop opschalingskorting - € 675 miljoen			800	800	800
- Bijdrage voor het jaar 2025 - € 675 miljoen		-800			
- Compensatie rijk € 75 miljoen in 2026 naar € 300 in 2029		80	160	240	320
- Stijgende zorgkosten a.g.v. vergrijzing - ramen stelpost		-80	-160	-240	-320
Totaal specifieke mutaties	0	-800	800	800	800

De compensatie die we ontvangen voor de stijgende zorgkosten als gevolg van de vergrijzing verwerken we voornamelijk budgettair neutraal in onze (meerjaren) begroting door een stelpost te ramen tegenover de compensatie van het rijk. Dit doen we omdat we op dit moment nog niet goed in kunnen schatten wat de daadwerkelijke gevolgen van de vergrijzing zijn op onze zorgkosten. Bij het opstellen van de komende jaarbegrotingen verwachten we deze gevolgen beter te kunnen inschatten en kunnen we ook aangeven of de geraamde stelpost daadwerkelijk nodig is.

Voorgesteld wordt in te stemmen met de aangegeven en toegelichte punten uit de deal met het Rijk en deze te verwerken in het herziene meerjarige saldo

Stand van zaken moties

Inleiding

In deze paragraaf treft u de stand van zaken aan van de verschillende moties die de afgelopen tijd door uw raad zijn vastgesteld. Bij een aantal van deze moties doen wij ook een voorstel hoe om te gaan met deze motie.

De volgende moties komen achtereenvolgens aan de orde

- Motie isolatiesubsidie van 28 november 2023

- Overige moties

Motie isolatiesubsidie van 28 november 2023

Tijdens de raadsvergadering van 28 november 2023 heeft de raad aan motie aangenomen waarin het college wordt verzocht:

1. de subsidieregeling isolatie tot het subsidieplafond van 70.133 euro aan te vullen;
2. de middelen hiervoor te dekken uit de Reserve Incidenteel Beschikbare Middelen;
3. de subsidieregeling isolatie zo spoedig mogelijk, doch uiterlijk 31 december 2023 aan te vullen;
4. duidelijk naar inwoners van de gemeente te communiceren dat de subsidieregeling isolatie is aangevuld; en
5. zodra de middelen op dreigen te raken het college dit tijdig bij de raad kenbaar maakt

De uitwerking van deze motie is opgenomen in de besluitvorming over de Aanpak Nationaal Isolatieprogramma, De volgende beslispunten hebben betrekking op de betreffende motie en luiden als volgt:

- Aanvullend aan de SPUK, de bestaande subsidieregeling Isolatiesubsidie voor het isoleren van woningen met een subsidiebedrag van maximaal € 750,- voort te zetten met een subsidieplafond van €140.000 te dekken vanuit de Reserve Incidenteel Beschikbare Middelen via het eerstvolgende programmajournaal, en zo uitvoering te geven aan de motie 'Subsidieregeling Isolatie' van 28 november 2023.
- de bijbehorende subsidieregeling "subsidieregeling voor isolatie van eigen woningen Dinkelland - verlenging bestaande regeling" vast te stellen.
- De gemeenteraad over dit besluit te informeren door middel van een raadsbrief .

Deze onttrekking aan de Reserve Incidenteel Beschikbare Algemene Middelen van € 140.000 betrekken we bij de herziene stand van de reserves, waaronder ook de RIBAM, verderop in deze perspectiefnota 2025

Overige moties

De stand van zaken van de overige moties wordt periodiek geactualiseerd en met de raad gedeeld. Zodra deze actualisatie leidt tot financiële gevolgen betrekken we deze uiteraard bij het eerstvolgende P&C document. Op dit moment is dat volges ons niet het geval zodat we volstaan met een verwijzing naar de actualisatie die binnenkort weer aan de raad zal worden verstrekt.

Lokale lasten

In dit onderdeel 'Lokale lasten' geven we in het kort een overzicht van de lokale lasten(druk). Hiervoor maken we gebruik van de "Atlas van de Lokale Lasten" zoals die jaarlijks door het Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (COELO) wordt opgesteld.

Lokale lasten gemeente Dinkelland volgens COELO									
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
woonlasten meerpersoons huishouden	855	859	774	769	776	797	883	890	931
plek op landelijke ranglijst	355	356	252	215	154	143	140	117	100

De stijging van de lokale lastendruk van het jaar 2023 naar het jaar 2024 wordt vooral veroorzaakt door de hogere tarieven voor afval en riool. Oorzaak van deze stijging is vooral terug te leiden naar de hogere kosten op deze beide onderdelen die we op grond van bestaand beleid (100% kostendekkendheid) doorvertalen in de tarieven. Daarnaast heeft de gemeenteraad bij amendement besloten om de eenmalige lastenverlichting uit 2023 ten bedrage van € 26 ook in 2024 door te voeren.

Vergelijkende cijfers volgens COELO									
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
goedkoopste gemeente	539	487	505	511	573	598	667	652	675
duurste gemeente	1215	1211	1234	1446	1440	1517	1736	1874	1988
gemiddeld landelijk	723	723	721	740	767	813	904	944	994
gemiddeld Overijssel	745	752	755	743	766	796	868	896	934

Wanneer we kijken naar de lokale lastendruk (OZB, afvalstoffenheffing en rioolrecht) dan blijkt volgens de atlas van de lokale lasten zoals die jaarlijks door het Coelo wordt opgesteld dat Dinkelland met de lokale lasten onder het landelijk gemiddelde zit. Met een 100e plek op de ranglijst (waarbij de nummer 1 het goedkoopst is en nummer 342 het duurst) blijkt Dinkelland qua lokale lastendruk € 60 onder het landelijk gemiddelde te zitten. Wel zit Dinkelland nagenoeg op het gemiddelde in Overijssel.

5. Geactualiseerd herzien meerjarig saldo

Rekening houdend met de de aangegeven en toegelichte specifieke mutaties uit de vorige paragraaf ontstaat het volgende herziene meerjarig saldo:

Herzien meerjarig saldo Dinkelland	2024	2025	2026	2027	2028
Herzien meerjarig saldo begroting 2024	0	3.492	55	122	150
Totaal mutaties bestaand beleid	-288	-1.345	-1.533	-966	-974
Totaal onontkoombare intensivering van beleid	-205	-352	-352	-352	-262
Totaal specifieke mutaties	0	-800	800	800	800
Herzien meerjarig saldo na specifieke mutaties	-493	995	-1.030	-396	-286

Het geactualiseerde herziene meerjarig saldo na specifieke mutaties laat meerjarig een verbetering zien ten opzichte van het herziene meerjarige saldo na mutaties bestaand beleid. Dit is vooral een gevolg van de zogenaamde "deal met het Rijk" die is opgenomen in de voorjaarsnota van het demissionaire kabinet. Deze deal geeft meerjarig een stuk zekerheid voor de financiële toekomst. Dat is mooi maar om nu te zeggen dat er sprake is van een goede deal gaat te ver. De totale korting op de omvang van het gemeentefonds was immers € 3 miljard waarvan nu een bedrag van ongeveer 1 miljard wordt opgelost. De overige 2 miljard aan korting(en) laat het demissionaire kabinet een het nieuwe kabinet. In het hoofdlijnenakkoord van het nieuwe kabinet staat deze korting op het gemeentefonds nog gewoon ingeboekt. Dat geeft dus niet echt hoop en het college is dan ook van mening dat samen met de VNG blijvend aandacht moet worden gevraagd voor een financieringssystematiek die recht doet aan het takenpakket van gemeenten. Tijdens de Algemene Leden Vergadering van de VNG zal hier blijvend aandacht voor worden gevraagd. Er gaan zelfs geluiden op dat het aantal taken van gemeenten verminderd moeten worden als er geen geld bijkomt en zullen de ambities van het rijk op bijvoorbeeld woningbouw en duurzaamheid omlaag moeten.

Ondanks de blijvende lobby via de VNG voor meer geld ontkomen we er niet aan om ook na te denken over en ons voor te bereiden op oplossingen om onze meerjarenbegroting weer sluitend te krijgen. Het advies van de VNG hierin is "hope for the best, prepare for the worst". Dit nadenken over en voorbereiden op kunnen we op een zorgvuldige manier doen omdat de jaarschijf 2025 van onze meerjarenbegroting nog keurig sluit.

In het geactualiseerde herziene meerjarige saldo zoals dat met de kennis van nu kan worden weergegeven is geen (financiële) ruimte opgenomen voor nieuwe ambities, nieuw beleid of verdere intensiveringen van beleid. Mogelijke ruimte hiervoor zal, als een oplossing vanuit Den Haag uitblijft, gevonden moeten worden door bestaand beleid te schrappen of te extensiveren. Dus er is pas ruimte voor nieuw beleid als oud beleid wordt geschrapt / geextensiveerd (nieuw voor oud). Feitelijk spreken we dus over de volgende twee meerjarige uitdagingen waar oplossingen voor gevonden moeten worden:

- Sluitende meerjarenbegroting
- Ruimte creëren voor nieuwe ambities, nieuw beleid, verdere intensivering van bestaand beleid

Zoals eerder gezegd hebben we tijd en ruimte omdat de jaarschijf 2025 sluitend is maar benutten we de tijd wel om alternatieve scenario's uit te werken. Een eerste uitwerking van mogelijke oplossingen wordt verwerkt in de begroting 2025. De raad heeft daarbij de keuze om de maatregelen die voldoende concreet zijn uitgewerkt al dan niet te verwerken, mede rekening houdend met de ontwikkelingen in het financieel meerjarenperspectief. Voor zover maatregelen niet worden ingeboekt kunnen deze achter de hand worden gehouden om op een later moment waar nodig te worden ingezet. Ook is het mogelijk dat bepaalde mogelijke oplossingen in de korte tijd tussen perspectiefnota 2025 en begroting 2025 nog onvoldoende uitgewerkt kunnen worden. Deze mogelijke oplossingen worden verder uitgewerkt richting de perspectiefnota 2026. We willen regie houden door wel oplossingen uit te werken maar dat te doen vanuit rust en (verdiepende) inzichten na eigen analyses vanuit het relatieve comfort van een sluitend 2025. Intern urgentiebesef is daarbij gecreëerd zonder dat dit verlamkend hoeft te werken voor een organisatie die dagelijks onze inwoners op passende wijze ten dienste wil staan.

Voorgesteld wordt in te stemmen met het herziene meerjarige saldo na specifieke mutaties en het nadelige saldo over het boekjaar 2024 ten bedrage van € 493.000 te onttrekken aan de algemene reserve.

6. Incidenteel beschikbare middelen waaronder de (belangrijkste) reserves

In deze paragraaf zoeken we aansluiting bij de gepresenteerde cijfers uit de begroting 2024. Met deze cijfers als uitgangspunt gaan we daarna de mutaties benoemen en toelichten zodat het meest recente beeld van de incidenteel beschikbare algemene middelen waaronder de (belangrijkste) reserves ontstaat. Zoals aangegeven nemen we cijfers uit de begroting 2024 als vertrekpunt.

Beschikbare algemene incidentele middelen	€
Algemene reserve - weerstandscapaciteit 1,4	6.440.000
Reserve Incidenteel Beschikbare Algemene Middelen	6.101.000
Reserve collegeakkoord 2022-2026	4.856.000
Totaal Beschikbare algemene incidentele middelen begroting 2024	17.397.000

Algemene reserve

Rekening houdend met een aantal mutaties op grond van bestaand beleid (grondexploitaties) en een aantal specifieke raadsbesluiten ontstaat het volgende beeld van de algemeen reserve:

Algemene reserve	€
Stand uit begroting 2024	6.440.000
Resultaten grondbedrijf 2023	-491.000

Saldo jaarverantwoording 2023	1.960.000
Saldo jaarschijf 2024 uit perspectiefnota	-493.000
Afwaarderen aangekochte gronden Ootmarsum	-1.011.000
Herziene stand	6.405.000

Het voordelige saldo van de jaarverantwoording 2023 en de resultaten vanuit de grondcomplexen over het jaar 2023 worden op grond van bestaand beleid verrekenen met de algemene reserve.

In april 2024 heeft een **grondaankoop nabij de Dusinksweg in Ootmarsum** plaatsgevonden. Het gaat hier om de aankoop van strategische gronden met een oppervlakte van circa 90.663 m2 ten behoeve van toekomstige woningbouwontwikkeling in Ootmarsum. Een deel van de aangekochte moet op grond van de geldende wetgeving worden gewaardeerd tegen agrarische waarde en dus worden afgewaardeerd.. Daarnaast blijkt dat de getaxeerde waarde wat lager ligt dan de verwervingswaarde waardoor een afboeking heeft moeten plaatsvinden. In totaliteit moet een beroep worden gedaan op de algemene reserve voor een bedrag van € 1.011.000.

Uitgaande van de, in deze begroting bepaalde, weerstandscapaciteit en de daaraan gekoppelde ratio van 1,4 moet de stand van de algemene reserve ten minste € 6.440.000 zijn. Conform bestaand beleid wordt het verschil verrekend met de reserve incidenteel beschikbare algemene middelen (RIBAM). Dat betekent gezien de herziene stand van de algemene reserve ten bedrage van € 6.405.000 een tekort van € 35.000 wat aangevuld dient te worden via de RIBAM.

Voorgesteld wordt in te stemmen met het verloop en de opzet van de algemene reserve en het tekort op de algemene reserve ten bedrage van € 35.000 “aan te zuiveren” via een onttrekking aan de reserve incidenteel beschikbare algemene middelen.

Reserve Incidenteel Beschikbare Algemene Middelen (RIBAM)

In begroting 2024 is weergegeven dat de vrije ruimte in deze reserve € 6.101.000 bedraagt. Inmiddels zijn een aantal besluiten genomen en hebben een aantal autonome ontwikkelingen plaatsgevonden wat maakt dat de reserve incidenteel beschikbare algemene middelen op dit moment het volgende beeld laat zien:

RIBAM	€
Stand uit begroting 2024	6.101.000
Voorstellen uit de perspectiefnota 2025	
- tekort algemene reserve	-35.000

- aanpak nationaal isolatieprogramma / motie isolatiesubsidie	-140.000
- groen / blauwe diensten	-461.000
Vorbereidingskrediet fietsverbinding Bornsestraat	-200.000
Herziene stand RIBAM	5.265.000

Het tekort op de algemene reserve is hiervoor toegelicht en de daarop volgende mutaties onder de noemer voorstellen uit de perspectiefnota 2025 zijn eerder in deze perspectiefnota 2025 benoemd en toegelicht. De onttrekking betreffende het voorbereidingskrediet fietsverbinding Bornsestraat vloeit voort uit een separaat raadsvoorstel. In dit raadsvoorstel is ook melding gemaakt van een mogelijke investering van ongeveer € 3 miljoen (Jaarlijkse kapitaallast van € 165.000) indien inderdaad wordt besloten tot de aanleg van de betreffende fietsverbinding. Met deze claim is (nog) geen rekening gehouden in de gepresenteerde herziene stand van de RBAM. Ook met mogelijke incidentele bijdragen aan Natura Docet voor museale inrichting ten bedrage van € 265.000 en een mogelijke incidentele bijdrage van € 270.000 voor investeringen in verduurzaming is (nog) geen rekening gehouden. Tot slot verwachten we ook nog een mogelijke incidentele bijdrage te moeten doen in het kader van groot onderhoud en verduurzaming van de Schalm in Ootmarsum en de privatisering en de verbouwing van het Hoge Vonder.

Voorgesteld wordt in te stemmen met de aangegeven mutaties op de reserve incidenteel beschikbare algemene middelen.

Herziene stand algemene incidentele middelen

Rekening houdend met de aangegeven en toegelichte mutaties op de genoemde reserves ontstaat het volgende beeld van de algemeen incidentele middelen:

Beschikbare algemene incidentele middelen	€
Algemene reserve - weerstandscapaciteit 1,4	6.440.000
Reserve Incidenteel Beschikbare Algemene Middelen	5.265.000
Reserve collegeakkoord 2022-2026	4.856.000
Totaal Beschikbare algemene incidentele middelen begroting 2024	16.561.000

Inleiding ambitiebegroting

Ambitiebegroting

Zoals reeds is aangegeven in de algemene inleiding heeft deze perspectiefnota het collegeakkoord gemeente Dinkelland 2022-2026 met de naam "Vernieuwen, verbinden en versterken" als basis. Het zogenaamde ambitiedeel van deze perspectiefnota is gebaseerd op de volgende 5 opgaven uit dit collegeakkoord:

- Buitengebied in Balans
- Iedereen gezond
- Leefomgeving van de toekomst
- Leefbare kernen
- Gemeente en de Samenleving

Deze 5 opgaven zijn in eerste instantie verder beschreven en uitgewerkt in actielijnen en doelen waarna op hoofdlijnen wordt aangegeven hoe we hier een bijdrage aan denken te gaan leveren.

In deze perspectiefnota staan we onder deze opgaven vooral stil bij actuele ontwikkelingen die wellicht van invloed kunnen zijn op de doelen en de inspanningen. Hierbij is uiteraard ook stilgestaan bij de uitwerking en analyse van het hoofdlijnenakkoord van het nieuwe kabinet.

Er is dit jaar geen specifiek financieel overzicht opgenomen onder de ambities. De werkelijke stand van zaken van de verschillende werkbudgetten is opgenomen in de jaarverantwoording 2023. Bij het programmajournaal 2024 doen we, zoals toegezegd weer verslag van de bestemming en besteding van de werkbudgetten zodat weer een actueel beeld ontstaat.

Programma Buitengebied in Balans

Inleiding Buitengebied in balans Dinkelland

We zetten in op een economisch sterk buitengebied vanuit de balans tussen agrarisch landgebruik, de kwaliteit van onze natuur en landschap, de groeimogelijkheden van de toeristische sector, de mogelijkheden voor economische activiteiten en de kwaliteit van leef- en werkomgeving voor onze inwoners. Dit in verbinding met bodem, water en lucht. Dat maakt ons buitengebied voor de toekomst sterker en is gunstig voor de leefbaarheid.

Onze ambitie is uitdagend maar realistisch als het een samenspel is met onze inwoners, de partners en de gebruikers. We voorzien de ambitie en de hieraan verbonden Gebiedsgerichte Aanpak (GGA) van een dynamische agenda. Frequent leiden nieuwe inzichten en regelgeving tot aanvullingen en wijzigingen op deze agenda. Indien noodzakelijk worden deze ook financieel vertaald.

We realiseren ons dat de transitie van het buitengebied vele jaren, en dus meerdere raadsperioden, in beslag zal nemen. In de huidige 4 jaar zal vooral de veranderrichting worden bepaald en een start worden gemaakt met de concrete Uitvoeringsagenda. We vertalen onze ambities naar twee actielijnen:

- Naar een toekomstige agrarische sector
- Ons unieke landschap en natuur worden geborgd

In dit programma maken we ook de afweging hoe om te gaan met de unaniem aangenomen verzamelmotie met betrekking tot het onderwerp:

- Stimuleren van innovatie in de agrarische sector

Actielijn 1 Naar een toekomstbestendige agrarische sector

De toekomst van de agrarische sector en daarmee het landelijk gebied wordt voor een aanzienlijk deel gestuurd en bepaald door Europese wet- en regelgeving. Op nationaal niveau is dit uitgewerkt in het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) en door de provincie vertaald in het Provinciaal Programma Landelijk Gebied (afgerond in 2023). Dinkelland maakt onderdeel uit van de Gebiedsgerichte aanpak Noordoost-Twente (GGA-NOT). Samen met de vier NOT gemeenten gaan we de transitie inhoud geven waarbij een realistisch perspectief voor de agrariërs een belangrijk uitgangspunt is. Stimuleren van innovatie in de agrarische sector staat hierbij centraal. Het kabinet investeert fors in de opgaven voor water, natuur en klimaat en in de verduurzaming van de landbouw. De keuzes en investeringen in de landbouw worden gekoppeld aan verduurzaming, kringlooplandbouw, nieuwe verdienmodellen en verbetering van de positie van de boer in de keten. We hebben daarbij nadrukkelijk aandacht voor de transitiekansen van agrariërs, zowel voor agrariërs die blijven als wel stoppen.

Ons doel

We gaan als proactieve gebiedspartner een bijdrage leveren aan een economisch perspectief voor het buitengebied in zijn algemeenheid en de agrarische sector in het bijzonder. We richten ons vooral op het opstellen en uitvoeren van een Uitvoeringsagenda. In deze agenda wordt nadere richting gegeven aan het perspectief van het buitengebied.

In 2026 hebben we de verkregen inzichten en de uitgewerkte plannen vanuit het NPLG omgezet in operationeel beleid gericht op de transitie van de agrarische sector. En in 2026 zijn er in deelgebieden zichtbare stappen gezet met betrekking tot zowel het perspectief voor de landbouw als de natuur- en waterdoelen. Via de volgende inspanningen willen we ons doel bereiken:

- We zetten menskracht en middelen in om lokaal en bovenlokaal een voortrekkersrol te vervullen. We zijn partner in de NOT-Gebiedsprocessen.

- Het agrarisch consulentenschap zetten we voort, evenals de rol van de ervencoach voor de landbouw. Dat geldt ook voor onze betrokkenheid bij Mineral Valley Twente en LEADER. Samen met de provincie, het waterschap, maatschappelijk partners en stakeholders stellen wij de NOT Gebiedsagenda 2023- 2030 op.
- We ontwikkelen een gemeentelijke visie op toekomstige economische dragers voor ons buitengebied.
- Bedrijfsbezoeken en persoonlijke contacten op het erf zijn een belangrijk onderdeel van onze (persoonlijke) inzet.
- We hanteren een aanpak op doelgroepen. We richten ons vooral op transitiekansen van agrariers en hebben daarbij ook oog voor de sociaal maatschappelijke impact.

Hoe leveren we een bijdrage aan een toekomstbestendige agrarische sector?

- a. Knoppen bedienen. We gaan de komende jaren een maximale inspanning leveren om de complexe processen in het landelijk gebied soepeler te laten verlopen. Wij zien onszelf als de “verbinder” en “facilitator”. Bestuurlijk en ambtelijk nemen we deel aan elke relevante “tafel” om de collectieve belangen van Dinkellandse doelgroepen en de gebiedsopgaven te behartigen. Daar waar mogelijk gaan we landelijk, provinciaal en lokaal een voortrekkersrol vervullen.
- b. Samenlevingsgerichtheid. We bouwen aan duurzame relaties in een krachtenveld waar de belangen ver uit elkaar liggen. We staan naast onze agrariërs/ inwoners en ondersteunen hen bij de keuzes op weg naar een meer duurzame bedrijfsvoering. De Gebiedsgerichte Aanpak NOT GGA is het voertuig voor dialoog en samenspel met onze inwoners.
- c. Sociaal maatschappelijke impact. We beschouwen voortdurend de effecten van de activiteiten die er plaatsvinden op de impact die het heeft op mens en maatschappij. In het bijzonder hebben we aandacht voor de transitiekansen van de “blijvers” en het bieden van een perspectief op de “stoppers”.

Actuele ontwikkelingen

Zoals bekend zou de transitieopgave in het landelijk gebied met name worden opgepakt door middel van gebiedsprocessen/GGA, aangestuurd door de provincie Overijssel in het kader van het PPLG. Momenteel is nog onhelder wat het nieuwe kabinet concreet gaat betekenen voor de opgaven in onze gemeente. Al wel is helder dat veel minder middelen beschikbaar zullen zijn voor de transitie, dat natuur ondergeschikt gemaakt wordt aan landbouw en dat agrarisch natuurbeheer een extra impuls krijgt. Tegelijkertijd blijft bepaalde wet- en regelgeving op het gebied van klimaat en water een grote impact hebben op ons buitengebied, kampen veel agrariërs met een acuut mestprobleem (wat ertoe kan leiden dat zij stoppen) en neemt de biodiversiteit gestaag af.

In het kader van het PPLG zijn destijds zes deelgebieden en gebiedsteams ingericht in Overijssel. Noordoost-Twente is zo'n deelgebied met een gebiedsteam en -tafel waaraan ook onze gemeente deelneemt, naast andere stakeholders zoals het waterschap, provincie en de landbouworganisaties. Op dit moment wordt vooral ingezet op het elkaar goed informeren en het informeren van agrariërs en andere landeigenaren in het buitengebied over alle ontwikkelingen (onder andere door de proef met inlooppreekuren). Waar mogelijk wordt verkend of een gebiedsproces mogelijk is.

Kosten voor de inzet van ambtelijke ondersteuning bij deze projecten, zijn (grotendeels) vergoed door de provincie vanuit de (rijks-)middelen die beschikbaar gesteld waren voor de transitieopgave in het landelijke gebied. De rijks- en provinciale middelen voor de transitie voor het buitengebied lopen met het nieuwe kabinet drastisch terug. Desalniettemin zal de gemeente te maken krijgen met stoppers en agrariërs die willen transformeren, opgaven in het kader van de KRW en een biodiversiteit die verslechtert.

Kortom, ongeacht de politieke wind in Den Haag, blijven de opgaven in ons buitengebied groot en is een actieve houding van onze gemeente nodig om te zorgen voor een toekomstbestendig, leefbaar platteland, waarin natuur en de agrarische sector in balans zijn.

Actielijn 2 Ons unieke landschap en natuur worden geborgd

We willen de landschapskwaliteiten van Noordoost-Twente en dus ook van Dinkelland behouden en ontwikkelen. We maken ons sterk voor het behoud van ons veelzijdige cultuurlandschap, de natuur en de biodiversiteit.

Ons doel

We gaan ons inzetten voor het behoud en vergroten van de kwantiteit en kwaliteit van ons unieke landschap, de natuurwaarden en biodiversiteit. Met verdienmodellen voor grondeigenaren als voorwaarde biedt vergroting van kwaliteit en kwantiteit van natuur, landschap en biodiversiteit een bijdrage aan toekomstperspectief. Dat doen we als gebiedspartner, als kartrekker, als beïnvloeder of als overheid die regels stelt.

In 2026 hebben we reële stappen gezet voor verbeteren van kwaliteit van landschapselementen, is de biodiversiteit op gemeentegrounden toegenomen en gebruiken we onze netwerken om de waarde van natuur, landschap en biodiversiteit aandacht te geven en te versterken.

Hoe leveren we een bijdrage aan de borging van ons unieke landschap en natuur?

1. N2000. We werken samen met vele partners en stakeholders aan de realisatie van de N2000 opgaven.
2. Inpassen projecten. We werken samen met diverse partijen aan hoge kwaliteit van ontwerp, aanleg en beheer van de landschappelijke inpassing van (energie)projecten. Aan deze landschappelijke inpasbaarheid stellen we hoge eisen.
3. Kennis en informatie. We gaan meer inzet plegen op voorlichting en educatie over natuur, landschap en biodiversiteit. Dit doen we samen met onze gebiedspartners.
4. Beleidsstrategie. We evalueren, verbeteren en wijzigen indien nodig onze ambities uit de Omgevingsvisie en de Waardenkaart.
5. Knoppen bedienen. Waar kansen liggen gaan we landelijk, provinciaal, regionaal en lokaal aan de beleidsmatige en strategische knoppen zitten en in deze een voortrekkersrol vervullen.
6. Biodiversiteit. de kansen voor verbetering van biodiversiteit op en aan gemeentegrounden worden onderzocht. De onderzoeksresultaten zullen de basis vormen voor een concreet uitvoeringsplan.

Actuele ontwikkelingen

Het Hoofdlijnenakkoord van het nieuwe kabinet maakt natuur ondergeschikt aan landbouw en richt zich op (waar nodig) in stand houding van natuur en cultuur landschap (dus geen verbetering). Wel krijgt agrarisch natuurbeheer een extra impuls. Deze ecosysteemdiensten zijn van groot belang voor ons landschap, natuur en biodiversiteit. Onze gemeente maakt zich hard voor het voort bestaan van agrariers die immers van groot belang zijn voor de leefbaarheid, het onderhoud van ons landschap en deze ecosysteemdiensten.

Nu de Natura2000-projecten in de uitvoeringsfase terecht komen, zal extra inzet van de gemeente niet meer nodig zijn en door de provincie vergoed worden. Gemeentelijke werkzaamheden in deze laatste fase betreffen regulier gemeentelijk werk. Om die reden worden geen financiële ontwikkelingen verwacht die aanleiding geven tot een aanvullende claim.

Diverse onderzoeken laten zien dat de biodiversiteit in Nederland gestaag achteruit gaat en de natuur op verschillende plekken verslechtert. Dit blijft dus onverminderd om aandacht vragen.

Met alle (toekomstige) claims op grond in het buitengebied, is en blijft passendheid in ons unieke landschap een belangrijk criterium.

Kortom, ook hier geldt dat ongeacht de politieke wind in Den Haag, de opgaven voor onze natuur en landschap groot blijven en wezenlijk zijn voor een toekomstbestendig, leefbaar buitengebied.

Programma Iedereen Gezond

Inleiding Iedereen Gezond

Gezond zijn is veel meer dan niet ziek zijn. Gezondheid gaat over sociale, mentale, financiële (of economische) en fysieke gezondheid. Het doel is dat onze inwoners in 2026:

- Minimaal even gezond en gelukkig zijn (fysiek, mentaal, sociaal en economisch)
- En het gevoel van veiligheid behouden ten opzichte van 2021

Wij ontwikkelen een actuele en vernieuwende visie op het sociaal domein. De beschikbare financiële middelen in het gemeentelijke sociale domein worden efficiënt en effectief ingezet, waarbij we prioriteiten stellen, keuzes maken en op zoek gaan naar slimme combinaties. We vertalen onze ambities naar vier actielijnen;

- De zorg voor onze inwoners is op orde
- Gezond in je lijf en in je hoofd
- Iedereen doet mee
- Iedereen is veilig

Actuele ontwikkelingen

De zorgkosten stijgen, mede als gevolg van een complexere en meer zichtbare zorgvraag. Voor de gezondheid van onze inwoners en om de zorg betaalbaar en bereikbaar te houden voor diegene die het echt nodig hebben, zien we een toenemend belang van de inzet op preventie en het versterken van de sociale basis. Landelijk zien we dit onder andere terug in :

- de hervormingsagenda Jeugd
- gezond en actief leven akkoord en de bijbehorende brede spuk
- het integraal zorgakkoord
- nationaal preventie en sportakkoord.

In het hoofdlijnenakkoord geven de vier partijen aan dat preventie meer centraal komt te staan om daarmee de zorg voor de toekomst ook toegankelijk te houden. Aandacht voor sport en bewegen, het verkleinen van gezondheidsverschillen en het beheersen van de zorgvraag zijn daarbij belangrijk. Daarnaast laat het hoofdlijnenakkoord zien dat vooral ingezet wordt op de curatieve, langdurige zorg. Er is geen aandacht voor gezond opvoeden en opgroeien in een gezonde leefomgeving en het belang van het versterken van de sociale basis. Dit terwijl dat cruciaal is om het beroep op toekomstige curatieve en langdurige zorg te beheersen. De hervormingsagenda jeugd gaat door, die laat wel een beweging zien naar het versterken van de sociale basis om zwaardere vormen van jeugdzorg te voorkomen.

Op regionaal niveau zien we in het onlangs vastgestelde regiobeeld een aantal ontwikkelingen:

- Sterk vergrijzende regio
- Cijfer voor overgewicht en overmatig alcoholgebruik liggen ruim boven landelijk gemiddelde. De verwachting is dat het percentage met overgewicht sterk toeneemt.
- Oplopend tekort aan personeel in de zorg en welzijn neemt toe
- Percentage dat moeite heeft met rondkomen blijft stijgen
- Mentale gezondheid staat onder druk, met name bij jong volwassenen.

In de regionale aanpak, weergegeven in het programma Twentse Koers, zien we ook een beweging naar het inzetten op preventie en het versterken van de sociale basis.

In opvolging op deze ontwikkelingen wordt ook lokaal binnen het programma gezondheid volop ingezet op preventie en het versterken van de sociale basis andere middels de pilot dorpsondersteuners, de uitvoeringsagenda's gezondheid, sport en armoede etc.

Wat lokaal opvalt is dat de kracht van de samenleving groot is, inwoners en organisatie willen helpen en steken de handen uit de mouwen om een bijdrage te leveren aan het versterken van de sociale basis. Dit kunnen ze niet alleen. Subsidies zijn nodig om de sociale basis en daarmee voorzieningen zoals ontmoeting mogelijk te maken. Vanuit het leefbaarheidsfonds worden veelbelovende initiatieven ontplooit, maar deze kunnen door gebrek aan structurele middelen niet worden verankerd. Om succesvolle initiatieven die bijdragen aan nieuwe/vervangende vormen van zorg en ondersteuning in de kernen te kunnen continueren zijn extra middelen nodig. Het gaat daarbij om initiatieven om de zorg menselijker, efficiënter, effectiever en dichtbij te organiseren.

Een ander aandachtspunt is het thema overgewicht. Een thema dat de komende jaren naar verwachting steeds meer aandacht krijgt door de stijgende percentages van zowel kinderen als volwassenen met overgewicht. Voor de kinderen is het doel de jeugd op te laten groeien in een kansrijke omgeving. Zowel de aanpak bij de JOGG (Jongeren op Gezond Gewicht) als de OKO (Opgroeien in de Kansrijke Omgeving) zijn hier op gericht. Om met beperkte inzet maximale opbrengst te genereren en om aan te sluiten bij waar de energie zit in de samenleving, is ervoor gekozen om in de ene gemeente te starten met OKO (Tubbergen) en in de andere met JOGG (Dinkelland). Dinkelland is gestart met de JOGG. Ook het onderwijs omarmt deze aanpak. Voor een structurele borging van deze aanpak zijn structurele middelen nodig.

Actielijn 1 De zorg voor onze inwoners is op orde

Onze ambitie is om pro-actiever en zo vroeg mogelijk met onze partners en inwoners (preventief) te werken aan gezondheid. Wij willen korte lijnen tussen de gemeente, zorgaanbieders en zorgontvangers. Met als doel: zorg menselijker, efficiënter, effectiever en dichtbij. Onze inzet richten we op het organiseren en verbeteren van de korte lijnen door middel van een gebiedsgerichte integrale aanpak van de zorg. We werken actief samen met alle partners in het zorgdomein. Bij deze ambitie past onze financiële inzet op de (areaal-)ontwikkelingen, de POH jeugd-GGZ en de coördinator externe verwijzer.

Ons doel

We spannen ons in om de zorg en ondersteuning beter in te richten vanuit het perspectief van inwoner(s), dichtbij en met de menselijke maat als uitgangspunt.

Hoe leveren we een bijdrage aan het op orde komen van de zorg voor onze inwoners?

- Algemene voorzieningen dichtbij, gebiedsgericht en integraal. We organiseren de algemene voorzieningen dichtbij, gebiedsgericht en integraal. We nemen daarbij de werkwijze van de dorpsondersteuner in Saasveld als basis. Daarbij positioneren we de kernondersteuner als spil in de kernen op basis van de behoefte in de kernen, met korte lijnen naar Schakel.
- Preventief. We werken preventief en zo vroeg mogelijk in meer samenwerking met onze partners en inwoners aan de zorg en ondersteuning voor onze inwoners.
- Samenlevingsgericht. We werken samenlevingsgericht. We benutten onze ogen en oren in de wijk beter door pro-actief in gesprek te gaan met onze uitvoerende partners en inwoners. We delen in deze gesprekken trends en ontwikkelingen, zijn alert op de samenhang der dingen en toetsen deze aan ons beleid.
- Mantelzorgers. We verbeteren de aandacht en regelingen voor mantelzorgers.

Actielijn 2 Gezond in je lijf en in je hoofd

Wij zien een forse opgave als het gaat om overgewicht en alcoholgebruik. Wij willen dat alle inwoners zich bewust zijn van het belang van een gezonde leefstijl. Daarom stimuleren we sport en beweging op basis van maatwerk voor verschillende leeftijdsgroepen. Ook zetten we in op vitale voorzieningen en verenigingen, cultuurbeleving, persoonlijke ontwikkeling en een veilige en gezonde leefomgeving.

Ons doel

We leveren, in samenwerking met onze inwoners en partners, een bijdrage aan het bevorderen van een gezondere leefstijl en gezondere leefomgeving voor onze inwoners in 2026. Onze speciale aandacht gaat uit naar kwetsbare groepen, waarbij de accenten liggen op terugdringen van overgewicht, overmatig alcoholgebruik en mentale gezondheid.

Hoe leveren wij een bijdrage aan Gezond in je lijf en in je hoofd?

- Van inzicht naar strategische sport en cultuuragenda. We hebben zicht op de meest kwetsbare doelgroepen, trends en ontwikkelingen. Deze vormen de basis voor de strategische agenda voor sport en cultuur.
- Bevorderen van gezonde leefstijl en omgeving. We gaan aan de slag met het bevorderen van de gezonde leefstijl en gezonde leefomgeving. Het accent ligt op sport, cultuur, jongeren en overgewicht en overmatig alcoholgebruik. We brengen het aanbod voor deze doelgroepen in beeld. Daarna ontwikkelen we samen met de betrokken partners en naar behoefte van de samenleving meer/ betere (collectieve) voorzieningen, ondersteuning en/of interventies.
- Efficiënter en effectiever gebruik van voorzieningen. We zetten in op vitale verenigingen, efficiënter en effectiever gebruik van bestaande voorzieningen en toegankelijke en betaalbare voorzieningen op het gebied van sport en cultuur.

Actielijn 3 Iedereen doet mee

Een toegankelijke en inclusieve samenleving betekent dat iedereen zo zelfstandig en gelijkwaardig mogelijk meedoet aan de maatschappij. Elke inwoner moet de mogelijkheid hebben mee te doen en zich te ontwikkelen. We zien daarbij vooral een opgave op het gebied van eenzaamheid en armoede. Wij willen vroeger zicht krijgen op gevallen van –verborgen- armoede en dreigende armoede, eenzaamheid, uitsluiting en isolatie. Dit door preventief te werken en proactief onze rol te pakken. Ook zetten we in op een betere benutting van bestaande mogelijkheden en faciliteiten voor jongeren en senioren voor ontmoeting en deelname aan activiteiten. We zorgen ervoor dat het voor onze inwoners gemakkelijker wordt om de weg te vinden naar diensten en algemene voorzieningen.

Ons doel

We spannen ons in voor een inclusieve samenleving waarin iedereen zo zelfstandig en gelijkwaardig mee kan en mag doen aan de maatschappij. Onze speciale aandacht gaat uit naar kwetsbare groepen, waarbij de accenten liggen op inwoners in armoede en eenzaamheid.

Hoe leveren wij een bijdrage aan het uitgangspunt iedereen doet mee?

- Van inzicht naar een strategische inclusie agenda. We hebben zicht op verschillende vormen van armoede en eenzaamheid per kern of doelgroep. We hebben hierbij aandacht voor de identiteit en cultuur van de betreffende kern. Op basis hiervan stellen we een inclusieve agenda op, met accenten op eenzaamheid en armoede.
- Ondersteunen van initiatieven. We ondersteunen initiatieven die bijdragen aan een inclusievere samenleving

- Preventief en proactief. We gaan samenlevingsgericht, pro-actief in gesprek met organisaties en inwoners over bestaande activiteiten en voorzieningen, over trends en ontwikkelingen binnen het sociale domein. We stimuleren hen waar mogelijk initiatief te nemen om het aanbod af te stemmen op nieuwe (kwetsbare) doelgroepen, waarbij bestaande faciliteiten beter worden benut, toegankelijk zijn en waar nodig nieuwe activiteiten en voorzieningen worden toegevoegd.

Actielijn 4 Iedereen is veilig

Dinkelland is al jarenlang een van de veiligste gemeentes van ons land. Dit willen we graag zo houden. Bij veiligheid spelen diverse vraagstukken: woonoverlast, (jeugd-)criminaliteit, verkeersveiligheid, huiselijk geweld en ondermijnende criminaliteit. Dit complexe terrein kent dus veel vraagstukken, partijen en instrumenten en dus ook vele verbindingen met ander gemeentelijk en regionaal beleid. We brengen focus aan op en geven de speerpunten van ons beleid vorm. We luisteren daarbij naar signalen uit de samenleving. We willen dat al onze inwoners veilig kunnen wonen, leven en werken.

Ons doel

Wij willen één van de veiligste gemeenten van Nederland blijven. Wij hebben vertrouwen in onze huidige aanpak en in de cultuur die onze inwoners in zich dragen. Wij willen de komende periode de nadruk leggen op een viertal overstijgende thema's, gebaseerd op de laatste burgerpeiling veiligheid (2021).

In 2026 kijken we terug op:

- Een meer integrale aanpak van veiligheidsvraagstukken
- Een strategisch meerjarenperspectief op het thema veiligheid
- Uitlijning van onze lokale inspanningen met regionale inspanningen

Hoe leveren we een bijdrage aan Iedereen is veilig

We willen als gemeente als volgt werken aan een het perspectief op veiligheid:

- Strategische agenda: wij sturen op strategisch niveau. De uitkomsten van de burgerpeiling Veiligheid zijn leidend bij het vormen van onze strategische agenda. Wij zijn koersvast in het volgen van deze agenda en gebruiken onze koers om ook deze vraagstukken op andere overlegtafels te agenderen (veiligheidspartners).
- Rollen en bevoegdheden. wij geven inzicht in waar verantwoordelijkheden liggen. Welke bevoegdheden heeft de raad? Welke besluiten neemt de burgemeester? Wat is de verhouding tussen gemeentelijke taken, regionale taken en overstijgende verantwoordelijkheden (politie).

Programma Leefomgeving van de toekomst

Inleiding Leefomgeving van de toekomst

Wij willen een leefomgeving die ook voor onze komende generaties duurzaam, veilig en gezond is. De bodem, het water en de lucht, de natuur, gebouwen en wegen en paden zijn allemaal onderdeel van onze leefomgeving. Door klimaatverandering komt onze leefomgeving onder druk te staan. We zullen ons moeten aanpassen aan veranderende weersomstandigheden zoals hitte, droogte en het vaker voorkomen van hevige neerslag. We moeten anders omgaan met energie en grondstoffen en ons maximaal inzetten om een energietransitie tot stand te brengen gericht op het terugdringen van het verbruik van grondstoffen en het stimuleren van het hergebruik. We doen dit proactief en we doen het samen; de gemeente met haar inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties. We bundelen als Noordoost-Twentse gemeenten de krachten in de Energie van Noordoost-Twente.

Wij haken aan bij de landelijke doelstelling dat er in 2030 55% minder CO₂ uitstoot moet zijn en 50% van de energie duurzaam moet zijn opgewekt. In lijn met die doelstellingen stellen wij voor gemeente Dinkelland ons de doelstelling om 40% van het energiegebruik duurzaam op te wekken in 2026. Dat is ambitieus en hiervoor moeten de komende jaren de nodige inspanningen geleverd worden.

Trias Energetica: eerst besparen, dan opwekken

Doelstellingen realiseren we via een soort "oploopmodel" en het principe van de Trias Energetica:

1. *Beperken van het energieverbruik door verspilling tegen te gaan.*

Energie die niet verbruikt wordt, hoeft ook niet opgewekt te worden. We zetten maximaal in op energie besparen. Door onze eigen gebouwen te verduurzamen en door inwoners en bedrijven daartoe te stimuleren en te faciliteren en door initiatieven op dit terrein te ondersteunen.

2. *Maximaal gebruik maken van energie uit duurzame bronnen (zoals zon, wind, water, bodem).*

We richten ons op de opgave die noodzakelijk is vanuit de RES, met een maximale inzet op zon op dak, aangevuld met de noodzakelijke mix van wind en/of zon op land. We stimuleren en faciliteren gebouweigenaren om warmte duurzaam op te wekken, bijvoorbeeld aan de hand van (hybride) warmtepompen. Voor de productie van warmte willen we ook gebruik maken van het potentieel aan biogas en/of groengas in Dinkelland. We benutten kansen die zich via nieuwe ontwikkelingen en technieken (bv waterstof of geothermie) voordoen.

3. *Zo efficiënt mogelijk gebruik van (fossiele) energiebronnen om in de resterende energiebehoefte te voorzien;*

Sommige woningen zijn lastiger te verduurzamen dan anderen. Ook zullen er bedrijven blijven die behoefte hebben aan gas voor hun productieprocessen. Biogas en/of groengas kunnen oplossingen bieden voor deze gebouwen. Echter moeten we er rekening mee houden dat we nog lange tijd fossiele energiebronnen nodig hebben; deze zullen dan zo efficiënt mogelijk worden ingezet.

Samen aan de slag

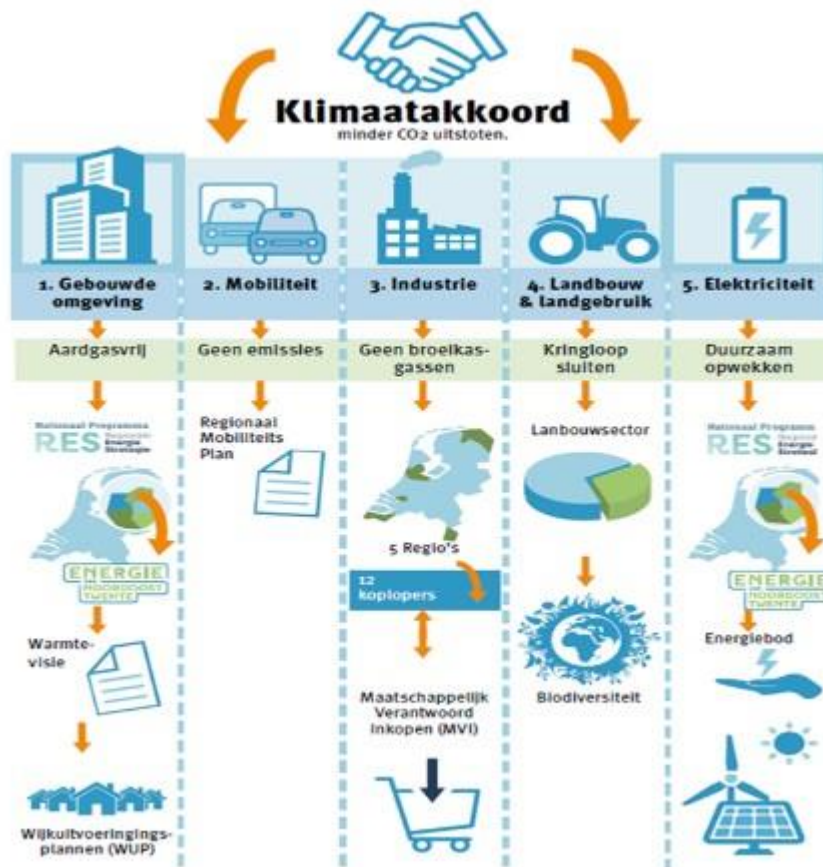
De energietransitie is een forse opgave waar we gezamenlijk – inwoners, ondernemers én overheid - voor aan de lat staan. We nemen hierbij een pro-actieve houding in en nemen inwoners en ondernemers mee in de opgave die er ligt. We faciliteren en ondersteunen initiatieven die een bijdrage leveren aan het verduurzamen van de gemeente. Hierbij bewaken we de integraliteit en houden we ook de samenhang met andere beleidsterreinen (landelijk gebied, sociaal domein, volkshuisvesting) in beeld en benutten kansen die zich voordoen.

Energie van Noordoost Twente

We staan als Noordoost-Twentse gemeenten allemaal voor dezelfde (forse) opgave in de energietransitie. Door krachtenbundeling, kennisdeling en coördinatie in de opgaven waar we gezamenlijk voor staan, bereiken we meer dan iedere gemeente voor zich zou doen. Een aantal jaren geleden is hiervoor het samenwerkingsverband Energie van Noordoost Twente opgestart. Deze samenwerking bouwen we de komende periode verder uit.

Klimaatvisie

De leefomgeving van de toekomst gaat verder dan alleen de energietransitie. Met de ondertekening van het klimaatakkoord hebben we ons gecommitteerd aan de bredere opgave om uiteindelijk in 2050 klimaatneutraal te zijn. Naast elektriciteit en warmte gaat het om thema's als klimaatadaptatie, circulaire economie, infrastructuur en mobiliteit, natuur en landschap en de landbouw. Daartoe gaan we de heldere keuzes maken: wat zijn we verplicht om te doen, waar ligt onze extra ambitie, wat is onze rol? Daarbij kijken we vanuit een integrale visie en context en leggen waar mogelijk verbindingen met thema's en vraagstukken in de andere programma's.

Actielijnen

Het programma Leefomgeving van de Toekomst kent een dynamische agenda. Jaarlijks leiden nieuwe inzichten tot aanvullingen en wijzigingen. De uitkomsten uit de visie en uitvoeringsagenda kunnen leiden tot aanpassing en aanvulling van de actielijnen. Binnen het programma worden drie actielijnen geformuleerd.

- Actielijn 1 Verduurzamen - Op weg naar energieneutraal en aardgasvrij wonen & werken
- Actielijn 2 Opwek - Duurzame energievoorziening
- Actielijn 3 Duurzame mobiliteit

De drie actielijnen vormen samen een specificatie van paragraaf 3.1 Klimaat en duurzaamheid: er tegenaan! uit het college- en raadsakkoord. Paragraaf 3.2 Groen en Bloemen uit het collegeakkoord vindt zijn uitwerking via het Kwaliteitsplan Openbaar Groen (basisbegroting).

Actuele ontwikkelingen

Klimaatprogramma

Er is gewerkt aan het opstellen van het Klimaatprogramma waarin de opgaven en ambities die we hebben ten aanzien van de uitvoering van het Klimaatakkoord zijn opgenomen inclusief een uitvoeringsprogramma. Daarbij zijn de hoofdsectoren en doelstellingen vanuit het Klimaatakkoord als basis genomen:

1. Gebouwde Omgeving
2. Elektriciteit
3. Industrie
4. Landbouw en Landgebruik
5. Mobiliteit

Daarnaast is ook klimaatadaptatie als sector toegevoegd aan het Klimaatprogramma. Per sector is in beeld gebracht: waar ligt onze (extra) ambitie, wat doen we er al voor, wat gaan we extra doen, wat is onze rol en wat is de rol van stakeholders? Daarbij kijken we vanuit een integrale visie en context en leggen waar mogelijk verbindingen met thema's en vraagstukken in de andere programma's.

Het klimaatprogramma met uitvoeringsagenda wordt in juni 2024 aan de raad voorgelegd. Het klimaatprogramma vormt de basis voor de inhoud van de begroting 2025. De huidige actielijnen worden hierop aangepast. Er zijn vanuit het Rijk middelen beschikbaar gesteld voor uitvoering van het Klimaatakkoord (Regeling CDOKE, zie onderstaand) en beschikken we ook over aanvullende subsidiegelden vanuit bijvoorbeeld het Nationaal Isolatieprogramma. Uitvoering van het Klimaatprogramma vindt plaats binnen deze en de reeds beschikbare middelen voor het programma Leefomgeving van de Toekomst.

Middelen Regeling capaciteit decentrale overheden voor klimaat- en energiebeleid (CDOKE)

Er zijn eind april 2023 voor de periode t/m 2025 extra financiële middelen van het Rijk beschikbaar voor de uitvoering van het klimaatakkoord. In het najaar 2023 is een bevestiging gekomen dat deze middelen in ieder geval t/m 2030 beschikbaar worden gesteld en daarmee als structureel mogen worden gezien. De specifieke uitkering (Brede doeluitkering BDU) is bedoeld voor het binnenhalen van nieuwe collega's of externe deskundigen met kennis van klimaat en energie de sectoren vanuit het Klimaatakkoord zoals bovenstaand beschreven, met uitzondering van Landbouw en Landgebruik. Voor Dinkelland gaat het om een bedrag van circa 480.000 euro per jaar (oplopend).

Warmtetransitie: Wet gemeentelijke instrumenten warmtetransitie (Wgiw) en Warmteprogramma

Op 30 juni 2023 is het wetsvoorstel Wgiw aan de Tweede Kamer aangeboden. Deze geeft gemeenten de bevoegdheden om de regie over de lokale warmtetransitie te pakken. Met de Wgiw wordt een verplichting aan B&W opgelegd om een warmteprogramma voor de hele gemeente vast te stellen gericht op verduurzaming van bestaande gebouwen. Het is de juridische vertaling van de warmtevisie waarin de gemeente per gebied de potentieel beschikbare duurzame warmtealternatieven in beeld per gebied het tijdspad van verduurzaming met de bijbehorende maatregelen en (financiële) consequenties. Voor dit moment zijn deze nog niet te overzien en mede ook afhankelijk van de middelen en kaders vanuit het Rijk. Het warmteprogramma moet op 1 juli 2026 zijn vastgesteld.

Boerengas B.V.

De NOT-gemeenten zijn aan het onderzoeken hoe ze de beschikbare biogaspotentie het best kan benutten. Momenteel wordt er nagedacht of het reeds opgerichte Boerengas B.V. hiervoor het juiste instrument is. De bedoeling is dat de biogaspotentie zo ruim mogelijk en gebiedsoverstijgend benut wordt. Er wordt gezocht naar één of meerdere instrumenten om dit doel te bereiken. Het reeds gereserveerde budget zal worden ingezet om deze instrumenten nader uit te werken en in te zetten.

Motie alternatieve invulling van opgave CO2-reductie: nieuwe technieken en ontwikkelingen

De gemeenteraad heeft in december 2023 een motie aangenomen waarin het college wordt opgeroepen om er bij de provincie Overijssel op aan te dringen dat de gemeente meer vrijheid krijgt om de energiestrategie samen met inwoners invulling te geven, waarbij de wettelijke doelstelling van 55% CO2 reductie tot 2030 centraal moet staan en niet het opleggen van de manieren waarop broeikasreductie tot

stand moet komen. Dat betekent dat we de komende jaren nog sterker inzetten op het benutten van kansen die zich voordoen ten aanzien van nieuwe technieken en ontwikkelingen op dit gebied:

- **Geothermie:** De kansen voor diepe geothermie bevinden zich in de Tubbergen formatie (zandlaag uit het Carboon tijdperk). Deze aardlaag is in het noorden van Twente aangetroffen en is dus ook aanwezig in noordoost Twente. Geothermie is een van de mogelijke alternatieve oplossingen voor de levering van duurzame energie, naast andere duurzame energiebronnen. Deze techniek gaat echter gepaard met significante investeringen, risico's en technische uitdagingen, maar vooral ook onbekendheid. Daarom worden alle aspecten in kaart te brengen, zodat weloverwogen keuzes gemaakt kunnen worden. Onderzoek en een proefboring zijn nodig. Er lopen gesprekken met de UT en de gemeente Enschede om hier verder invulling aan te geven. Indien nodig en mogelijk zal gemeente Dinkelland hierin meer een voortrekkersrol innemen. Mogelijk brengt dit aanvullende onderzoekskosten met zich mee.
- **Waterstof:** Waterstof is een energiedrager, die voor de verdere toekomst wellicht kansen biedt voor het verwarmen van woningen en gebouwen. Via de RES Twente sluiten we aan bij de H2Hub Twente. We volgen de ontwikkelingen en zullen in spelen op kansen die zich voordoen.
- **Kernenergie:** Op verzoek van de provincie is op basis van de kennissessie, een notitie over de toepassing van kernenergie in Nederland en de perspectieven voor SMRs geschreven. Deze kleine kerncentrales bevinden zich nu in de ontwikkelfase en moeten de zogenaamde 'demonstratiefase' nog doorlopen. Hoewel realisatie nog niet direct op korte termijn te verwachten is, volgen we de ontwikkelingen rondom de SMRs. Zodra een volgend concreet stadium bereikt wordt, wordt dit thema weer actief besproken in de Provinciale Staten.

Ontwikkeling Samenwerking Energie van Noordoost Twente

Voor een deel van de opgaven in de energietransitie, in de sectoren elektriciteit en gebouwde omgeving, werken we sinds een aantal jaren samen met de gemeenten Tubbergen, Losser en Oldenzaal in de Energie van Noordoost Twente. In januari 2024 hebben de colleges besloten om de samenwerking voort te zetten en te formaliseren via een bestuursovereenkomst voor de periode 2024-2026. Huisvesting en gastheerschap vindt plaats via de gemeente Dinkelland. Financiering vindt plaats binnen de reeds beschikbare middelen voor het programma Leefomgeving van de Toekomst in combinatie met de middelen van het Rijk (CDOKE).

Circulaire economie

Het onderwerp Circulaire Economie vormt één van de pijlers van de vrijwillige Twentse milieusamenwerking en is als zodanig vastgelegd in het samenwerkingsprogramma Milieu, Duurzaamheid en Afval (MDA) 2023 en in de gezamenlijke bestuursopdracht MDA 2020-2025. Er is een 'Startnotitie Circulaire Economie Twentse gemeenten' opgesteld dat de basis is voor een Koersdocument en Uitvoeringsplan. Op 18 juli 2023 heeft de gemeenteraad een motie aangenomen op een plan van aanpak op te stellen om de circulaire economie in de gemeente Dinkelland te bevorderen. Het koersdocument vormt de basis voor invulling en concretisering van het plan van aanpak circulaire economie voor de gemeente Dinkelland. Uitvoering van het plan van aanpak moet leiden tot het vaststellen van de ambities en bijbehorende inspanningen voor circulaire economie in de gemeente Dinkelland, inclusief de financiële consequenties.

Actielijn 1 Verduurzamen - Op weg naar energieneutraal en aardgasvrij wonen en werken

In 2030 zijn twee miljoen Nederlandse woningen van het aardgas af. In 2050 verwarmt, kookt of doucht geen enkel huishouden meer met aardgas. We stappen over op duurzame warmte. Dit is afgesproken in het Nederlandse Klimaatakkoord. Ook bedrijven maken deze ommezwaai, met als doel dat Nederland in 2050 klimaatneutraal is. Gemeenten in Nederland, zo ook gemeente Dinkelland, hebben een grote rol in de overstap naar duurzame warmte.

Om de opgave te laten slagen, werken we samen met inwoners aan haalbare en betaalbare oplossingen. We zetten daarbij ook maximaal in op het nemen van energiebesparende maatregelen.

Ons doel

In 2050 wonen en werken we energieneutraal en aardgasvrij. Wij ondersteunen inwoners en bedrijven pro-actief in het proces om woningen en gebouwen meer te verduurzamen.

Hoe leveren we een bijdrage aan Verduurzamen – Op weg naar energieneutraal en aardgasvrij wonen en werken

We nemen inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties bij projecten en inspanningen in deze actielijn stapsgewijs mee; waarbij de eerste inzet is op bewustwording en informatievoorziening, daarna op advies en afweging om vervolgens tot uitvoering over te gaan.

1. Bewustwording en informatievoorziening Creëren van verdergaand bewustzijn, urgentiebesef en draagvlak onder onze inwoners en ondernemers voor de warmtetransitie door gerichte communicatie voor inwoners, ondernemers en maatschappelijke instellingen. Het energieloket is de basis van onze informatievoorziening. Daarnaast werken we actief samen met lokale groepen (zoals energiecoöperaties) om de kennis actiever en vooral persoonlijker bij de inwoners en ondernemers onder de aandacht te brengen.
2. Advies en afweging. Er komt veel op onze inwoners, ondernemers en instellingen af. De stap om daadwerkelijk te verduurzamen is voor velen ingewikkeld: welke keuzes kun/moet je maken, wat kost het en wat levert het op? We willen inwoners en ondernemers adviseren en ontzorgen in het proces naar haalbare en betaalbare oplossingen in het verduurzamen van hun woning. We leveren daarvoor een ondersteuningsstructuur (gereedschapskist met verschillende instrumenten en werkwijze), passend bij de eigen specifieke woning en situatie. De instrumenten kunnen op wijkniveau worden ingezet en gemeentebreed. Speciale aandacht is er voor het terugdringen van energiearmoede en het nemen van maatregelen voor de doelgroep die dit het meeste treft.
3. Uitvoering – wijkuitvoeringsplannen. We zetten samen met inwoners en ondernemers het proces in de wijken voort om bestaande woningen/gebouwen van het aardgas af te halen en waar nodig intensiveren we dit. Daarbij kijken we hoe we slim een wijk- of kerngerichte aanpak kunnen combineren met individueel gerichte maatregelen voor alle woningeigenaren in de gemeente.
4. Herijken ambitie en -rolbepaling. Op basis van de opgedane ervaringen in de afgelopen jaren in de wijkuitvoeringsplannen herijken we de warmtevisie en aanpak om bestaande woningen/gebouwen van het aardgas af te halen.

Actielijn 2 Opwek - Duurzame energievoorziening

In 2030 moet 50% van de energievoorziening duurzaam zijn opgewekt (en in 2050 volledig). In lijn met die doelstellingen stellen wij voor gemeente Dinkelland ons de doelstelling om 40% van het energiegebruik duurzaam op te wekken in 2026. Hier willen we samen met inwoners, organisaties en andere gemeenten invulling aan geven. We bundelen de krachten in het samenwerkingsverband Energie van Noordoost Twente.

Ons doel

We moeten meer energie duurzaam opwekken. In 2030 moet 50% van de energievoorziening duurzaam zijn opgewekt (en in 2050 volledig). In lijn hiermee is voor de gemeente Dinkelland de doelstelling om 40% van het energiegebruik duurzaam op te wekken in 2026.

Hoe leveren we een bijdrage aan Opwek - Duurzame energievoorziening

1. Maatschappelijke acceptatie. Creëren van verdergaand bewustzijn onder onze inwoners over de opgave in de energietransitie. Dit doen we door inwoners meer eigenaar te laten zijn van zowel het probleem als de oplossing. Eigenaarschap van inwoners bereik je niet vanzelf. Goede voorlichting (vergroten van kennis, delen van kennis, voorbeelden en ervaringen), betrekken van inwoners bij processen en projecten en het creëren van handvatten om gedrag te veranderen en inwoners te ontzorgen, zijn noodzakelijk.
2. Vaststellen beleid (en evt. regelingen). Vaststellen van benodigd beleid tbv (grootschalige) duurzame opwek, waaronder het wind- en zonneveldenbeleid. Daarnaast verkennen we de mogelijkheden en behoefte voor het ondersteunen van initiatieven voor duurzame opwek aan de hand van (stimulerings)regelingen.
3. Lokale initiatieven in the lead. Het thema duurzaamheid staat steeds meer op de agenda in de verschillende kernen en het bedrijfsleven. Werkgroepen zijn in opkomst en coöperaties die in kansen denken. De coördinator duurzaamheid heeft een belangrijke functie in de dialoog met inwoners, dorpsraden, werkgroepen en initiatiefnemers. We faciliteren en ondersteunen kansrijke lokale duurzame initiatieven ten behoeve van opwek. Het Regionaal Energiebedrijf is (in samenwerking met lokale coöperaties) de motor van ontwikkeling van lokale projecten en initiatieven. Lasten lokaal, dan ook lusten lokaal is een belangrijk uitgangspunt, we streven naar een maximale participatiegraad van inwoners/omgeving binnen eventuele toekomstige projecten (minimaal 50%, bij voorkeur 100%). We benutten de kennis en mogelijkheden van partners in het veld (zoals Twence) om realisatie van projecten tot stand te brengen.
4. Regionale en grensoverschrijdende samenwerking. We staan als (NOT-)gemeenten allemaal voor dezelfde forse opgave. Vanuit de krachtenbundeling, kennisdeling en coördinatie in de opgaven waar we gezamenlijk voor staan, bereiken we meer dan iedere gemeente voor zich zou doen. Vanuit het samenwerkingsverband bundelen we de krachten richting de opgaven vanuit de Regio Twente. We geven invulling aan de Regionale Energie Strategie 2.0, inclusief de vaststelling van de noodzakelijke en gewenste energiemix van wind en zon.
5. Opwek van warmte. Aanjagen, opstarten en faciliteren van biogas in coöperatieve vorm. Door mede aandeelhouder te zijn van de op te richten beheersentiteit ontstaan mogelijk revenuen die ook ingezet kunnen worden voor een andere (duurzame) inspanningen. We onderzoeken de mogelijkheden van geothermie en waterstof en benutten waar mogelijk de kansen. We volgen nieuwe ontwikkelingen en technieken op de voet en stellen onze acties bij als zich reële kansen voordoen.
6. Opslag. In de verduurzaming van onze energiebehoefte zijn de huidige technieken afhankelijk van niet continue aanwezige hernieuwbare energiebronnen. Energieopslag kan een middel zijn om vraag en aanbod beter op elkaar af te stemmen. De gemeente wil initiatieven voor energieopslag met een maatschappelijk nut stimuleren.

Actielijn 3 Duurzame Mobiliteit

Ons doel

Beter organiseren van slimme, duurzame en zorgeloze mobiliteit zonder emissies.

Hoe leveren we een bijdrage aan Duurzame mobiliteit & (Maatschappelijk verantwoord) Inkopen

1. Voorbeeldfunctie. Als gemeente horen we het goede voorbeeld te geven door onze eigen voorzieningen en faciliteiten te verduurzamen. Onder meer stellen we een duurzaam mobiliteitsplan met een route voor het verduurzamen van ons eigen vervoer.

2. Laadinfrastructuur. In lijn met de visie op de laadinfrastructuur wordt uitbreiding van het aantal laadpalen gestimuleerd op de plekken waar dat gewenst is of waar rijders van elektrische auto's wonen of werken. Voorbeeld daarvan is het overdekken van parkeerplaatsen en deze voorzien van zonnepanelen.

Programma Leefbare kernen

Inleiding Leefbare kernen

Het leven van onze inwoners speelt zich grotendeels af in de kernen waarin ze wonen. Daar moet het goed zijn qua wonen, werken en sociaal leven. Deze elementen moeten in balans zijn. Voldoende woningbouwmogelijkheden biedt kansen om binnen onze gemeente te blijven wonen. Inwoners met een sterke verbondenheid aan hun kern leveren een grote bijdrage aan het sociale- en verenigingsleven.

De combinatie met voldoende werkgelegenheid biedt vervolgens perspectief op een krachtige kern, waar onze inwoners graag verblijven en onderdeel van willen zijn. In het bijzonder kijken wij hierbij naar de kansen voor onze jeugd. De vitaliteit van Dinkelland in de toekomst wordt immers in belangrijke mate bepaald door de mogelijkheden die jongeren hebben op het gebied van wonen, werken, recreëren en vrijetijdsbesteding.

We realiseren ons dat het leefbaar houden van de kernen een doorlopende inspanning vraagt. In de huidige 4 jaar zullen we vooral inzetten op de meerjarige woningbouwprogrammering, het vitaal houden van verblijfsgebieden en het stimuleren van een gezond ondernemersklimaat. We vertalen onze ambities naar 2 actielijnen:

- Voor iedereen een passende woning
- Voldoende ruimte voor de economie en voor maatschappelijk verantwoord ondernemen

Actielijn 1 Voor iedereen een passende woning

Er is een grote behoefte aan passende woningen. Ook in Dinkelland is de vraag groter dan het aanbod. De meest urgente woningbehoefte ligt bij starters en senioren. Daarop zijn onze nieuwbouwinspanningen vooral gericht. Ons doel is om de huidige onbalans tussen vraag en aanbod van passende woningen te beperken en op te heffen.

Kernen zijn verschillend in de behoefte aan woningen. Daarom zijn we in gesprek om te kijken wat bij elke kern past. We willen diversiteit in woningbouw. Het gaat hierbij om huur en koop voor verschillende doelgroepen. Daarbij zien we ook een toename van de vraag naar flexibele woningbouw. We willen inzetten op een actief grondbeleid en creatieve oplossingen onderzoeken voor financiering van plannen, zodat nieuwe woningen voor meer doelgroepen beschikbaar en betaalbaar worden.

Ons doel

Wij willen sturen op een meerjarige woningbouwprogrammering. Via ons grondbedrijf treden wij op als ontwikkelaar. Via ons ruimtelijk en planologisch instrumentarium faciliteren wij particuliere initiatiefnemers en projectontwikkelaars. Wij willen het grootste gedeelte van de geprognosticeerde woningbehoefte tot 2030 de huidige bestuursperiode realiseren. Wij stellen op basis van de "harde plancapaciteit" concrete doelen over hoeveel kavels/woningen wij periodiek op de markt brengen (of laten brengen).

In 2026 kijken we terug op een woonbeleid dat uitvoeringsgericht is geweest, waarbij:

- in elke kern nieuwe mogelijkheden voor woningbouw zijn ontstaan, passend bij de lokale behoefte;
- wij de doorstroming in de kernen op gang hebben gebracht;
- wij een bijdrage hebben geleverd aan een betere betaalbaarheid van woningen;
- wij een begin hebben gemaakt met de woningvraag van de toekomst, 2030 en verder, uitgaande van opgaven voortkomend uit vergrijzing, veroudering van woningen en verduurzaming;
- een aanbod met flexibele woonproducten hebben gerealiseerd voor mensen met een urgente woonvraag.

Hoe leveren we een bijdrage aan Voor iedereen een passende woning

We willen als gemeente als volgt werken aan een het perspectief op woningbouw:

- Aan het stuur zitten. We spannen ons via ons grondbedrijf in om nieuwe woningbouwplannen op de markt te brengen. We zijn proactief, verwerven gronden op strategische locaties en zorgen voor een continue planvoorraad en beschikken over een meerjarenprogrammering woningbouw.
- Faciliterend. We zijn gesprekspartner voor particuliere initiatiefnemers. We adviseren over de ontwikkelkansen van locaties en geven kaders mee voor welke doelgroepen ontwikkeld moet worden.
- Samenlevingsgericht werken met gebieden en doelgroepen. We participeren in ontwikkeltrajecten in de kernen om toekomstbestendig te zijn. Indien vrijkomende locaties ontstaan onderzoeken wij hoe dergelijke locaties kunnen bijdragen aan het woonbeleid.
- Financieren. Wij stimuleren de herontwikkeling van inbreidingslocaties, ook wanneer herontwikkeling financieel uitdagend is. Door middels van de stimuleringsregeling kunnen wij een bijdrage leveren aan het haalbaar maken van een herontwikkelingslocatie. Ook onderzoeken wij alternatieve financieringsvormen.

Actuele ontwikkelingen

De woningmarkt is in beweging. Hoewel de vraag naar woningen nog steeds groot is zien wij een aantal trends en ontwikkelingen, waardoor wij ons perspectief op woningbouw moeten actualiseren.

- Door een stijging van de (hypotheek)rente en verhoging van materiaalkosten en arbeid is de betaalbaarheid van woningen verder onder druk komen te staan. Het tot uitvoering brengen van ons woningbouwprogramma wordt hierdoor een grotere uitdaging. Wij blijven inzetten op het bieden van perspectief voor elke kern, waarbij differentiatie in woningbouw aanbod centraal staat. Daarnaast willen wij versnellen op een aantal thema's. Zie versnellingsagenda hieronder.
- De Woningstichting heeft haar portefeuillestrategie aangepast. Waar men eerder uitging van het afstoten van vastgoed heeft men nu het beleid verlegd naar het bijbouwen van nieuwe sociale huurwoningen en verduurzamen van bestaand vastgoed. Dit draagt bij aan de doelstellingen van onze woningbouwopgave. Wij zullen in meer woningbouwplannen kunnen voorzien in sociale huur.
- Wij zien dat de huisvesting van statushouders steeds lastiger wordt, ook in relatie tot de stijgende vraag naar sociale huurwoningen door reguliere woningzoekers. Daarbij zien wij dat de taakstelling voor huisvesting van statushouders elk half jaar hoger wordt. Een groter aanbod aan sociale huurwoningen zal op termijn kunnen voorzien in deze woonvraag. In tussentijd verkennen wij ook mogelijkheden van transformatie van bestaand vastgoed. Daarnaast zien wij in de breedte van woningzoekenden met spoed (spoedzoekers) een aanvullende behoefte aan alternatieve woonvormen. Wij betrekken in onze planvorming verschillende woonvormen zoals CPO, hofjeswonen, flex en prefab.
- Met betrekking tot onze volkshuisvestelijke opgaven zien wij voor ouderen een verschuiving van beleid. De Rijksoverheid beweegt toe naar een aanpak waarbij alleen voor de zwaarste (zorg)indicatiestelling integrale huisvesting met zorg kan worden geboden. Dat betekent dat in de toekomst (nog) meer moet worden ingezet op het thuis kunnen blijven wonen met zorg op afroep c.q. beschikbaar in directe omgeving. Zorgverleners geven aan dat verspreide ligging van de zorgvraag in de toekomst problematisch wordt. Deze ontwikkeling moet worden betrokken bij onze volkshuisvestelijk opgave en zo mogelijk leiden tot clustering van woningen in woongebieden met zorg.

Versnellingsagenda

Wij zijn voornemens om te versnellen op het behalen van onze doelstellingen. Wij willen middelen aanwenden voor zelfstandige projectleiding en onderzoek, waarbij hoofdzakelijk wordt ingegaan op:

- nieuwe financieringsvormen om de betaalbaarheid van woningen te vergroten;
- aanbestedingsvormen om de markt meer te betrekken bij het realiseren alternatieve woonvormen, zoals duplex en prefab;
- woonarrangementen van de toekomst waarin middels nieuwe woonvormen en constructies zelfstandig kunnen blijven wonen centraal staat.

Actielijn 2 Voldoende ruimte voor de economie en voor maatschappelijk verantwoord ondernemen

Het bieden van een economisch perspectief en werkgelegenheid heeft een nauwe relatie met voldoende ontwikkelruimte voor bedrijven en voor plekken waar bedrijven zich vestigen. Daarbij ligt de nadruk op behoud en versterking van het lokale bedrijfsleven. We zien de sociaaleconomische ontwikkelingen binnen onze gemeente niet los van ontwikkelingen buiten de gemeentegrenzen. Er is een gezamenlijk belang voor brede versterking van de economie in Twente. Daarbij staat maatschappelijk verantwoord ondernemen centraal. Wij willen ondernemers stimuleren om zich te richten op nieuwe marktkansen, groei en innovatie met winst voor mens, maatschappij en milieu. Wij betrekken deze visie bij de gesprekken met onze ondernemers en dragen deze boodschap uit in Twents verband.

Ons doel

Wij willen een bijdrage leveren aan een sterke economische sector. Wij willen dat ons bedrijfsleven participeert en profiteert van de ontwikkelingen in Noordoost Twente en de regio Twente. Wij verbinden partijen via ons netwerk binnen de 3O's. Daarnaast herkennen wij in onze gemeente een sterke vorm van vrijetijdseconomie, waarbij wij inzetten op kwalitatief toerisme.

In 2026 kijken we terug op:

- Nieuw gerealiseerde bedrijventerreinen in de grote kernen.
- Sterkere centrumgebieden en een goed onderhouden relatie met onze ondernemers.
- Een bijdrage geleverd aan talentontwikkeling via de 3O's.
- Verdere ontplooiing van de grensregio.
- Een goede balans tussen de landschapskwaliteiten van ons gebied, de leef- en werkomgeving voor inwoners en de groeimogelijkheden van de toeristische sector;
- Geboden mogelijkheden voor marktconforme en gebiedspassende bedrijvigheid;
- Uitvoering van projecten en ideeën die gericht zijn op toerisme of dagrecreatie als aanvulling op het bestaande aanbod, gericht zijn op interessante doelgroepen of zorgen voor seizoensverlenging;
- Ingerichte toeristisch interessante locaties in de kernen en in het buitengebied.

Hoe leveren we een bijdrage aan Voldoende ruimte voor de economie en voor maatschappelijk verantwoord ondernemen

We willen als gemeente als volgt werken aan een het perspectief op woningbouw:

- Ontwikkelen: we ontwikkelen nieuwe bedrijfsgronden zodat onze lokale ondernemers kunnen uitbreiden en nieuwe bedrijven zich kunnen vestigen, ontplooiën.

- Verbinden. We zetten ons netwerk in om partijen binnen de regio met elkaar te verbinden.
- Initiëren. We starten nieuwe projecten met het oog op de toegevoegde waarde voor ondernemers.
- Participeren en stimuleren. We participeren in gebiedsprocessen en stimuleren de doorontwikkeling van centrumgebieden. Ook nemen we daarbij als gemeente een actieve ontwikkelende rol in.

Actuele ontwikkelingen

Bedrijventerreinen

Wat betreft ons economisch perspectief ligt de eerste behoefte bij het kunnen beschikken over nieuwe bedrijfsgronden. We verrichten inspanningen om in de 3 grote kernen nieuwe bedrijventerreinen te kunnen ontwikkelen. De behoefte aan nieuwe bedrijfsgronden is becijferd op basis van lokale (meerjarige) behoefte. Daarover zijn recentelijk in de regio afspraken gemaakt, zodat onze ruimtebehoefte ook in regionaal verband is afgestemd. Inhoudelijk zien wij een uitdaging om nieuwe bedrijvenconcepten planologisch geregeld te krijgen. We zien dat ondernemers op het raakvlak van detailhandel en bedrijfsmatige activiteiten bedrijfsconcepten doorontwikkelen, waarbij het de vraag is waar dergelijke initiatieven moeten worden gehuisvest (in de centra of op bedrijventerreinen). We ambiëren maatwerk te kunnen leveren.

Regionale samenwerking

Ten aanzien van de 3O's wordt op regionale schaal onverminderd intensief samengewerkt tussen Overheid, Ondernemers en Onderwijs. Voor komend jaar verwachten we vooral een uitrol van de nieuwe Regio Deal. In 2023 is de deal afgerond met de Rijksoverheid en in 2024 zal de uitvoering, die mede is gefinancierd door de Agenda voor Twente, zijn beslag krijgen. De Regio Deal is voor ondernemers een belangrijke kans om bij te dragen aan projecten op gebied van duurzaamheid, zorg, talentbehoud en toekomstbestendigheid van het MKB.

Recreatie en toerisme

Wat betreft Recreatie en toerisme signaleren wij een aantal trends die wij betrekken bij ons beleidsinspanningen en samenwerking met de sector.

- Het toerisme in Nederland normaliseert. Het aantal overnachtingen lag in 2021 (coronaperiode) in Nederland op een recordhoogte als gevolg van het binnenlands toerisme. De trend lijkt zich vanaf 2023 weer te normaliseren (cijfers hiervoor zijn nog niet bekend).
- De consument blijft – ondanks de druk die hij voelt in zijn portemonnee – veel geld uitgeven in de vrijetijdsector. Dit is positief, echter geeft het 'herstel' van de sector vaak een te rooskleurig beeld. Ondernemers geven aan dat zij de inkoopprijzen gemiddeld 5 tot 7,5 % harder zien stijgen dan hun verkoopprijzen. Tevens blijft het personeelstekort, met name in de horeca, groot. Landelijk geeft een derde van de bedrijven aan minstens een dag minder open te zijn. De gemiddelde omzetzijning door personeelstekort bedraagt 12 procent. Stijgende energiekosten zijn hierin nog niet meegerekend.
- Door de coronacrisis is het consumentengedrag ten aanzien van vrije tijd verandert. Men is o.a. flexibeler geworden in hun werk- en privébalans door 'plaats- en tijdonafhankelijk werken'. De beleving en inzet van vrijetijd is daardoor anders. Het is makkelijker geworden om paar dagen weg te gaan. Deze ontwikkeling kan positief bijdragen aan seizoensspreiding.
- Door de coronacrisis heeft de eigen inwoner het lokale recreatieve product en de omgeving (her)ontdekt. Landelijk richten gebiedsmarketingbureaus zich daarom steeds meer op de eigen inwoner. Twente Marketing doet dit ook, en richt zich naast interessante bezoekers van buiten, ook steeds meer op de eigen Tukker.

Programma Gemeente en de samenleving

Inleiding

We zijn als gemeente open, betrouwbaar, duidelijk en transparant en (digitale) gegevens van onze inwoners zijn bij ons in goede handen. We nodigen inwoners vooral uit om mee te doen. Vanuit het uitgangspunt van een participatieve lokale democratie zetten we in op passende en vernieuwende manieren van samenwerking en besluitvorming. Daarbij past een proactieve gemeentelijke informatievoorziening naar onze inwoners.

Actielijn 1 Gemeente en inwoners staan dicht bij elkaar en werken samen

Mijn Dinkelland 2030!

Het proces MijnDinkelland2030 bouwen we de komende jaren verder uit. Een aantal jaren geleden is het proces MijnDinkelland2030! gestart. Inwoners in alle kernen denken na over de toekomst van hun dorp en samen met hen maken we keuzes. De gesprekken verlopen veelal via de kernraden. Buurtmannen- en buurtvrouwen vervullen een belangrijke rol in als verbindende schakel tussen kern en gemeente. Mooie initiatieven komen tot bloei. Een overzicht van de ontwikkelingen en projecten per kern is terug te vinden in de begrotingsapp: MijnDinkelland2030! Komende jaren (ook in 2023) verwachten we dat meer initiatieven kunnen worden omgezet in concrete ideeën of projecten en inspanningen. Onze buurtmannen en -vrouwen spelen een belangrijke rol als verbindende schakel tussen gemeente en de kernen. Ook de introductie van de kernondersteuner - zoals omschreven in het programma "Iedereen Gezond" geeft een extra impuls aan onze ambities op dit terrein.

Participatiebeleid

In de gemeente Dinkelland werken we samenlevingsgericht. Werken voor en met de samenleving staat al heel wat jaren hoog op de agenda van onze gemeente. Samen met onze inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties kijken we naar wat we samen kunnen doen om onze kernen op de lange termijn leefbaar te houden. Participatie is niet meer weg te denken in onze manier van werken. Ook landelijk is er steeds meer aandacht voor participatie. Er is een wetsvoorstel in de maak: 'Versterking participatie op decentraal niveau'. Deze wet heeft als doel dat voor zowel de inwoners als voor gemeenten duidelijk is binnen welke kaders inwoners in het beleidsproces participeren en op welke wijze zij in een verschillende fase van het beleidsproces betrokken worden. In een participatieverordening maakt elke gemeenteraad deze zaken expliciet voor zijn gemeente. Het voorstel verplicht tot een uitbreiding/verbreding van de in de Gemeentewet (artikel 150) voorgeschreven inspraakverordening naar een participatieverordening. Het belang van participatie wordt groter door maatschappelijke ontwikkelingen waarbij het vertrouwen in de overheid onder druk staat maar krijgt ook meer kaders via de Omgevingswet. Verder zijn er uitdagingen vanuit duurzaamheid (Regionale Energie Strategie (RES)) en het Sociaal Domein waarin de aan de gemeente gedelegeerde taken in omvang en impact groeien

Ons doel

In de gemeente Dinkelland werken we samenlevingsgericht. Samen met onze inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties kijken we naar wat we samen kunnen doen om onze kernen op de lange termijn leefbaar te houden. We zijn als gemeente open, betrouwbaar, duidelijk en transparant en (digitale) gegevens van onze inwoners zijn bij ons in goede handen.

Hoe leveren we een bijdrage aan gemeente en inwoners staan dicht bij elkaar en werken samen

- MijnDinkelland 2030!. Vanuit het proces MijnDinkelland2030! Zetten we meer in op participatie vanuit de kernen zelf en we stimuleren onze inwoners om mee te denken. We bieden ondersteuning om processen en projecten op gang te helpen of verder te brengen. We bezoeken al onze kernen als college en zijn vanuit de functie van “kernwethouder” zichtbaar en aanspreekbaar.
- Opstellen en uitvoeren participatiebeleid. Gemeenten hebben in principe vrijheid om te beslissen op welke wijze zij inwoners bij de verschillende beleidsfasen betrekken en hoe ze hun visie op participatie vertalen in de participatieverordening. Het is dan ook eerst van belang dat we als gemeenten bepalen hoe we participatie verder vorm willen geven. Daarvoor stellen we participatiebeleid op. Vervolgens kunnen we de stap zetten naar juridische formuleringen in een participatieverordening. Vanuit het participatiebeleid verkennen we ook in hoeverre het uitdaagrecht kan worden ingevoerd. Dit biedt mogelijkheden voor inwoners om gemeentelijke taken over te nemen wanneer zij van mening zijn het zelf slimmer, beter, goedkoper of anders te doen. Ook verkennen we de mogelijkheden van een online participatietool om de samenwerking met onze inwoners te versterken.
- Samenlevingsgericht werken - organisatieontwikkeling. Zorgvuldige communicatie, en meer contact met onze inwoners en partners om samenlevingsgericht te kunnen werken, vraagt naast tijd van ambtenaren, ook vaardigheden. Daarin willen we investeren. We investeren in structurele ambtelijke capaciteit om het samenlevingsgericht werken te borgen en van nieuwe impulsen te voorzien.

Actuele ontwikkelingen

In 2024 werken we aan het doel dat Samenlevingsgericht werken nog steviger wordt ingebed in het werk van alledag. We werken aan:

Evaluatie MijnDinkelland2030!

De kernwethouders hebben, samen met de betreffende buur(t)man/vrouw, evaluatiegesprekken gevoerd met de kernraden over de werkwijze MijnDinkelland2030! Het doel van deze gesprekken is ervaringen op te halen, leren van huidige aanpak en indien gewenst de werkwijze aan te passen. In juli 2024 worden de algemene bevindingen gedeeld met de kernraden en gemeenteraadsleden tijdens een inspirerende bijeenkomst. Vervolgens zal gekeken worden welke aanbevelingen gegeven kunnen worden voor het vervolg.

Ondersteuning buurtmannen en buurtvrouwen

De werkwijze met buurtmannen en buurtvrouwen wordt voortgezet en verder verstevigd. In afstemming met de buurtmannen en buurtvrouwen worden trainingen of intervisies aangeboden om kennis en vaardigheden en het benodigde netwerk ten behoeve van de toekomstige leefbaarheid in de kernen te vergroten. De werkwijze en structuur voor het halen en brengen van informatie tussen kernen en organisatie, wordt verder versterkt.

Mediation, klachten en conflicten

Drie afdelingen werken aan een aanpak waarbij zij zelf de verantwoordelijkheid dragen voor de klachtafhandeling. De afhandeling van de klachten wordt belegd in de lijn. De betreffende collega's worden opgeleid en begeleid. Komend jaar wordt deze werkwijze verder in de organisatie uitgerold.

Teamgerichte aanpak/organisatieontwikkeling

Elke afdeling heeft een plan van aanpak hoe zij samenlevingsgericht werken verder willen verstevigen binnen hun afdeling. De afdelingen worden ondersteunt door het team samenlevingsgericht werken bij de realisatie van die plannen.

Actielijn 2 Een sterk en toekomstbestendig Noaberkracht

Met Noaberkracht hebben we een sterke en krachtige organisatie staan. We zien het als onze verantwoordelijkheid om de kracht en sterkte van Noaberkracht ook voor de toekomst te verzekeren. Dat betekent ook dat we vernieuwend en creatief opereren op een veranderende arbeidsmarkt. Maatschappelijke opgaven worden groter en complexer. Ze vragen door de tijd heen om andere antwoorden, aanpakken en resultaten. Wij willen dan ook dat Noaberkracht voor onze inwoners de komende jaren op elk moment een “state-of-the-art” -dienstverlening biedt. Daarmee is onze ambitie om de inwoners van Dinkelland nu en in de toekomst passende antwoorden te (blijven) geven op bestaande en nieuwe maatschappelijke vraagstukken.

Ons doel

Een sterk en toekomstbestendig Noaberkracht.

Hoe leveren we een bijdrage aan een sterk en toekomstbestendig Noaberkracht

- We zetten in op het samen met de gemeente Tubbergen versterken van de ambtelijk (strategische) capaciteit van Noaberkracht.
- We zetten in op het samen met de gemeente Tubbergen doorontwikkelen van de Noaberkracht-organisatie, inclusief actieprogramma.
- We participeren actief in het verkennende onderzoek naar de ambtelijke samenwerking tussen Noaberkracht en Oldenzaal en sturen op concrete uitkomsten.

Actuele ontwikkelingen

In de begroting 2025 van Noaberkracht zijn de volgende (actuele) ontwikkelingen beschreven:

Arbeidsmarktontwikkeling

In 2023 steeg het aantal banen in Twente. In 2024 vertraagt de groei van werkgelegenheid aanzienlijk, ondanks dat veel organisaties redelijk op peil blijven produceren. Personeelstekorten spelen hierbij een cruciale rol, waardoor er bijna geen ruimte meer is voor verdere groei op de arbeidsmarkt. Bijna alle beschikbare arbeidskrachten worden volledig ingezet, maar er is een kloof tussen vraag en aanbod van werk, wat leidt tot personeelstekorten. Vacatures blijven onvervuld om dat werkzoekenden vaak niet over de vereiste opleiding, kennis en ervaring beschikken. De aanhoudende druk van personeelstekorten stimuleert bedrijven en de overheid om te investeren in automatisering zoals ChatGPT, robotisering (RPA) en andere methoden om de arbeidsproductiviteit te verhogen. Er is ook meer aandacht voor duurzame inzetbaarheid, flexibele werkconcepten en interne mobiliteit. Naast technologische vooruitgang zijn er ook andere mogelijkheden om werk en organisaties anders te organiseren, zoals verschillende contractvormen, werktijden, samenwerking met andere werkgevers, ander soortige organisatiestructuren, functieaanpassingen en een leerling-gezel-meester structuur op de werkvloer. Noaberkracht speelt hier met de 4 ambitielijnen van de organisatieontwikkeling op in maar ook door onder andere inzet op vitaliteit en persoonlijke ontwikkeling via de Noaberkracht academie; om op die manier mensen aan zich te binden en te laten ontwikkelen. In het afgelopen jaar is 80% van de vacatures binnen de termijn ingevuld. Gemeenteambtenaren zijn betrokken, bevlogen en trots, vooral over hun baan, het team en de organisatie. Dat is vooral af te leiden aan het hoge percentage dat lang werkzaam is voor de organisatie. En met een laag verzuim (3,97%) doet Noaberkracht het goed als aantrekkelijke werkgever.

Migratieketen

Door grootschalige vluchtelingenstromen wordt helder dat de inrichting van de Nederlandse infrastructuur voor vluchtelingen ontoereikend is. Gemeenten krijgen van het rijk een forse opgave in de hernieuwd vorm te geven migratieketen die landelijke, regionale en lokale kaders kent. Dit gaat een opgave van betekenis zijn voor zowel de gemeente Dinkelland als Tubbergen en daarmee voor Noaberkracht.

In de begroting 2025 is rekening gehouden met (een deel) personele inzet en dat deze inzet volledig wordt vergoed door het Rijk.

Artificial Intelligence (AI), kunstmatige intelligentie

Artificial Intelligence (AI) verwijst naar machines of computersystemen die taken kunnen uitvoeren die normaal gesproken menselijke intelligentie vereisen. De machines zijn in staat om gegeven te analyseren en te leren van ervaringen om beslissingen te nemen. AI als ontwikkeling brengt zowel kansen als risico's met zich mee, dit blijkt ook uit de visie op AI die onlangs door het kabinet gepresenteerd is (Overheidsbrede visie generatieve AI, 2024). Het is lastig inschatten hoe de technologie zich de komende jaren ontwikkelt. In elke situatie willen wij een betrouwbare overheid zijn, daar hoort betrouwbare informatie bij met verifieerbare bronnen. Het is belangrijk om ontwikkelingen rondom AI te volgen maar we willen geen trendsetter zijn. Gemeentes hebben immers een beschermende en vertrouwelijke functie en AI is nog volop in ontwikkeling. Veiligheid, privacy, uitlegbaarheid en herleidbaarheid dienen altijd als randvoorwaarde gesteld te worden. Uitlegbaarheid houdt in dat uitkomsten verklaard kunnen worden aan inwoners en belanghebbenden. Herleidbaarheid betekent dat duidelijk is hoe een algoritme tot een bepaald resultaat is gekomen. Als aan de randvoorwaarden invulling kan worden gegeven kan AI kansrijk zijn.

Toenemende compliance bedrijfsvoering

Het takenpakket van gemeenten groeit, bijvoorbeeld op het gebied van duurzaamheid en het sociale domein en door veranderende wet- en regelgeving. Dat gaat gepaard met een toename van verantwoordelijkheden, zoals het transparant omgaan met gegevens en het afleggen van verantwoording over de financiën richting de inwoners. Door het groeiende toezicht op gemeenten, wordt het borgen van compliance steeds belangrijker en maakt het in toenemende mate onderdeel uit van de werkzaamheden binnen de gemeente. Voorbeelden van nieuwe wet- en regelgeving, die de afgelopen jaren van toepassing is geworden voor gemeenten of dat op korte termijnen worden, zijn:

- Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO) inclusief ENSIA-verantwoording
- NIS2-richtlijn
- Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG)
- Wet versterking decentrale rekenkamers (inclusief invoering rechtmatigheidsverantwoording)
- Wet Open Overheid
- Audit Wet politiegegevens (Wpg-audit)
- SISA-verantwoording met een toename van het aantal specifieke uitkeringen vanuit het Rijk
- Wet bevorderen integriteit en functioneren decentraal bestuur

Bovenlokale samenwerking

De verkenning naar de samenwerking met Oldenzaal heeft uitgewezen dat ambtelijke samenwerking kansen biedt. Er wordt een gemeenschappelijke urgentie ervaren op de huidige en toekomstige maatschappelijke opgaven. Daarom wordt gekozen voor een opgavegerichte samenwerking, waarbij het belang van Noordoost Twente (NOT) als eenheid wordt benadrukt. De gemeenten Oldenzaal, Dinkelland en Tubbergen kiezen ervoor om voor de lokaal uit te voeren opgaven te investeren in de doorontwikkeling en toekomstbestendigheid van de eigen ambtelijke organisatie. Parallel hieraan wordt onderzocht of, en hoe, er een toekomstbestendige informatievoorziening bewerkstelligd kan worden in gezamenlijk

Actielijn 3 Financieel gezond blijven

Financieel gezond blijven betekent dat ons uitgangspunt is dat we begrotingen maken die structureel in evenwicht zijn en ervoor zorgen dat de financiële middelen worden gebruikt waarvoor ze bedoeld zijn: de goede dingen doen voor onze samenleving.

We zetten in op de realisatie van ambities maar houden ook balans door voorzieningen en afgesproken reserves te borgen. Daarbij sturen we op een efficiënte en effectieve P&C-cyclus en een transparante en goed controleerbare financiële gemeentelijke huishouding. We willen gegeven de gestegen kosten voor onze burgers het 1e jaar van deze bestuursperiode geen OZB-verhoging. Wel indexeren we de belastingen overeenkomstig de bestendige beleidslijn jaarlijks met 2%. We handhaven voor de komende 4 jaar de korting voor gebruikers van het maatschappelijk vastgoed.

Ons doel

Een structureel en materieel sluitende (meerjaren)begroting waarbij we de stijging van de lokale lasten zo beperkt mogelijk willen houden.

Hoe leveren we een bijdrage aan financieel gezond blijven

We gaan op een realistische en behoedzame manier om met de beschikbare middelen wat betekent dat::

- We structurele uitgaven dekken met structurele inkomsten.
- We (mogelijke) verliezen en tegenvallers signaleren en verwerken in onze (meerjaren)begroting zodra deze zich aandienen en dat we winsten en meevallers pas verwerken als deze daadwerkelijke zijn gerealiseerd.
- We indexeren de OZB tarieven zodat er jaarlijks een meeropbrengst van 2% ontstaat.
- Voor de tarieven op het gebied van afval en riool gaan we uit van 100% kostendekkendheid.

Actuele ontwikkelingen

Hoofdlijnenakkoord nieuw kabinet

De VNG heeft een analyse van het hoofdlijnenakkoord gemaakt en concludeert over de financiën: Zonder balans tussen taken en middelen kunnen gemeenten hun werk niet doen. Het hoofdlijnenakkoord houdt de miljardenkorting op gemeenten vanaf 2026 in stand. In de gesprekken met het nieuwe kabinet over de uitwerking van het hoofdlijnenakkoord staat dus op alle beleidsterreinen de vraag centraal wat er binnen het beschikbare budget gedaan kan worden. Helder is dat er vanaf 2026 te weinig geld is om de bestaande taken goed uit te voeren. Om taken en middelen in balans te krijgen moet er geld bij of moeten er taken af.

De voornemens van het kabinet op het terrein van gemeentefinanciën zijn kort samengevat:

- Voortbouwen op het bestaande budgettaire kader uit de Voorjaarsnota, dus geen correctie op het lager vaststellen van het gemeentefonds vanaf 2026
- Afschaffen van alle specifieke uitkeringen vanaf 2026 (met uitzondering van de BUIG) en de middelen na aftrek van 10% efficiencykorting aan het gemeentefonds toevoegen
- Twee nieuwe belastingen introduceren waarvan de opbrengsten (uitsluitend) ten goede komen aan woningbouw en infra in betreffende gemeente: een planbatenheffing en een (onbebouwde) grondheffing.
- Afspraken maken met gemeenten om de woonlasten (OZB) te maximeren
- De extra bezuiniging op de Jeugdzorg van € 511 miljoen vervalt
- Er komen extra middelen voor woningbouw en infrastructuur

Basisbegroting

Programma Bestuur & middelen

Portefeuillehouders

John Joosten & Richard de Way

Algemeen

Het bestuur van onze gemeente wordt gevormd door de gemeenteraad en het college van Burgemeester en Wethouders. In de gemeenteraad zitten 21 inwoners uit onze gemeente. De zetelverdeling is als volgt: Lokaal Dinkelland acht zetels, CDA zeven zetels, VVD drie zetels, Progressief Dinkelland (PvdA en Groen Links) twee zetels en Burgerbelangen Dinkelland één zetel. Het college van Burgemeester en Wethouders wordt naast de burgemeester gevormd door drie wethouders.

Voor onze inwoners willen we goed inzichtelijk maken wat we als bestuur van de gemeente Dinkelland doen en waar we het gemeenschapsgeld voor inzetten. Onze gemeentelijke begroting moet in evenwicht zijn. Gemeenschapsgeld genereren wij via de algemene uitkering van het gemeentefonds en door het heffen van gemeentelijke belastingen. Ons uitgangspunt is dat we de lokale lasten zo laag en stabiel mogelijk willen houden. We houden oog voor een gezonde balans tussen de hoogte van de lokale lasten, onze begrotingspositie en onze investeringen.

De uitvoering van het gemeentelijke beleid wordt gedaan door onze uitvoeringsorganisatie Noaberkracht Dinkelland Tubbergen. Noaberkracht is een samenwerkingsverband met de gemeente Tubbergen. Er zijn ook maatschappelijke opgaven die om een aanpak vragen die de grenzen van individuele gemeenten overstijgt. In dat geval vinden we het belangrijk om samen te werken met de juiste partners. Op inhoudelijke thema's zullen wij de bestaande samenwerking binnen de provincie Overijssel, regio Twente, Noordoost Twente en met de gemeente Tubbergen voortzetten.

Actuele ontwikkelingen

Hoofdlijnenakkoord nieuw kabinet

De VNG heeft een analyse van het hoofdlijnenakkoord gemaakt en concludeert over de financiën: Zonder balans tussen taken en middelen kunnen gemeenten hun werk niet doen. Het hoofdlijnenakkoord houdt de miljardenkorting op gemeenten vanaf 2026 in stand. In de gesprekken met het nieuwe kabinet over de uitwerking van het hoofdlijnenakkoord staat dus op alle beleidsterreinen de vraag centraal wat er binnen het beschikbare budget gedaan kan worden. Helder is dat er vanaf 2026 te weinig geld is om de bestaande taken goed uit te voeren. Om taken en middelen in balans te krijgen moet er geld bij of moeten er taken af.

De voornemens van het kabinet op het terrein van gemeentefinanciën zijn kort samengevat:

- Voortbouwen op het bestaande budgettaire kader uit de Voorjaarsnota, dus geen correctie op het lager vaststellen van het gemeentefonds vanaf 2026
- Afschaffen van alle specifieke uitkeringen vanaf 2026 (met uitzondering van de BUIG) en de middelen na aftrek van 10% efficiencykorting aan het gemeentefonds toevoegen
- Twee nieuwe belastingen introduceren waarvan de opbrengsten (uitsluitend) ten goede komen aan woningbouw en infra in betreffende gemeente: een planbatenhoefting en een (onbebouwde) grondhefting.
- Afspraken maken met gemeenten om de woonlasten (OZB) te maximaleren
- De extra bezuiniging op de Jeugdzorg van € 511 miljoen vervalt

- Er komen extra middelen voor woningbouw en infrastructuur

Rechtmatigheidsverantwoording

Door een wijziging in de gemeentewet zal het college vanaf boekjaar 2023 zelf een rechtmatigheidsverantwoording afgeven in de jaarrekening 2023, die in het voorjaar 2024 aan de raad ter vaststelling zal worden aangeboden. Momenteel verstrekt de externe accountant een controleverklaring met een oordeel inzake de getrouwheid en rechtmatigheid bij de jaarrekening van de gemeente. De externe accountant zal vanaf boekjaar 2023 alleen nog een controleverklaring afgeven met een oordeel inzake de getrouwheid van de jaarrekening (inclusief de rechtmatigheidsverantwoording door het college die in de jaarrekening 2023 wordt opgenomen). Voor de rechtmatigheidsverantwoording van het college dient de gemeenteraad de verantwoordingsgrens vast te stellen. Deze is bepaald op 3% (= wettelijk maximum). Door het uitvoeren van interne audits wordt het college in de gelegenheid gesteld om een rechtmatigheidsverantwoording te kunnen afgeven. In de begroting 2022 is destijds al extra geld beschikbaar gesteld voor het versterken van de auditfunctie.

Prijsindexatie / Inflatie

We houden in de (meerjaren)begroting rekening met een jaarlijkse stijging van de lonen de prijzen. Dit doen we door stelposten op te nemen in afwachting van de werkelijke stijgingen van zowel de lonen als de prijzen. Gezien de omvang van de stijging van de lonen en de prijzen is en blijft het afwachten of gemeenten hiervoor in voldoende mate worden gecompenseerd.

Verbonden partijen

De begrotingen 2024 van de verschillende verbonden partijen zijn ontvangen en verwerkt in de meerjarenbegroting als onderdeel van deze perspectiefnota. Conform afspraak is in de begrotingen van deze verschillende verbonden partijen rekening gehouden met de overeengekomen indexeringen voor loon- en prijs ontwikkelingen. Als hier grote voor gemeenten nadelige verschillen ontstaan moeten gemeenten uitgaven beperken. We moeten ervan uit gaan, dat GR-en zich altijd inspannen om de kosten voor gemeenten zo laag mogelijk te houden. Als gemeenten zelf onvoldoende in staat zijn om bij te sturen, ontstaat er een nieuwe situatie. Dan zullen we (wellicht) met de GR-en in contact treden om te bezien in welke mate nog extra kan worden bijgedragen. Bij het opstellen van de begroting 2024 hebben we hier een beter beeld bij en zullen we bepalen hoe hier mee om te gaan.

(krapte op de) Arbeidsmarkt

Daarnaast merken we momenteel dat niet altijd alle projecten tijdig volgens planning kunnen worden uitgevoerd vanwege de krapte op de arbeidsmarkt, en worden we geconfronteerd met soms extreme lange levertijden van materialen e.d. Ook dit speelt door onze hele begroting heen variërend van het invullen van vacatures en het inhuren van personeel tot aan de lange levertijden van materialen e.d.

Programma Dienstverlening & burgerzaken

Portefeuillehouder

John Joosten

Algemeen

We streven in onze dienstverlening naar een gemeente die niet afwacht, maar proactief naar de inwoner toe gaat. Een gemeente die in haar dienstverlening meedenkt met de inwoner en helder is in verwachtingen over en weer, tussen gemeente en inwoners. Dit betekent beleid zonder strikte regels maar met ruimte voor maatwerk. Niet meer werken met beperkte openingstijden, maar op afspraak werken op een locatie en tijdstip wenselijk voor de inwoner.

We zorgen ervoor dat zoveel mogelijk producten en diensten digitaal afgenomen kunnen worden. Natuurlijk kunnen inwoners en bedrijven ook telefonisch contact opnemen door te bellen naar het telefoonteam.

Naast de dienstverlening zorgen we ook voor een correcte verwerking van de persoonsgegevens van onze inwoners in de basisregistratie personen, de uitgifte van identiteitskaarten, rijbewijzen en paspoorten en de kadastrale informatie.

Actuele ontwikkelingen

Er zijn op dit moment geen specifieke (actuele) ontwikkelingen te benoemen die gevolgen hebben voor de uitvoering van het bestaande beleid binnen dit basisprogramma.

Programma Veiligheid

Portefeuillehouder

John Joosten

Algemeen

Veilig leven is een groot goed in onze samenleving. De gemeente heeft op dit onderwerp een belangrijke wettelijke taak. Daar geven we uitvoering aan. Wij zien veiligheid als een gezamenlijke verantwoordelijkheid en maken met allerlei betrokkenen in onze samenleving afspraken over hoe we de veiligheid in onze samenleving kunnen versterken. Daarbij werken we vanuit vertrouwen. Als dat vertrouwen wordt geschaad, dan treden we op.

Veiligheid is vaak het resultaat van samenwerking en van bewust handelen op basis van eigen verantwoordelijkheid. We werken dan ook aan samenwerking tussen onder meer politie, brandweer, Openbaar Ministerie, woningcorporaties en hulpverleners.

We willen een veilige en leefbare woonomgeving. Daarvoor dringen we de criminaliteit (ondermijning) terug en vergroten we het veiligheidsgevoel van onze inwoners. We hebben een adequate wijze van uitvoering van toezicht op de naleving van de wet- en regelgeving waarbij we het perspectief van meerdere kanten bekijken. We willen oplossingsgericht denken en meebewegen bij (politieke) ontwikkelingen. Vanuit de rol van toezichthouder en handhaver geven wij vrijheid waar het kan en zijn we strikt waar het moet. Om zo samen met burgers en bedrijven tot een veilige en leefbare woon- en werkomgeving te komen.

Actuele ontwikkelingen

Weerbare gemeente

Gemeenten zijn niet meer weg te denken in de aanpak van georganiseerde ondermijnende criminaliteit. Om ondermijning succesvol te kunnen aanpakken, is het van belang dat zowel lokaal als regionaal de aanpak van ondermijning is geprioriteerd. De acties die hieruit voortvloeien leggen wij vast in een uitvoeringsplan, als onderdeel van het Integraal Veiligheidsplan 2024-2028. Dit gaat onder andere over het vergroten van de bewustwording op het gebied van ondermijning door het organiseren van en deelnemen aan lokale en regionale bewustwordingsbijeenkomsten. Maar ook het versterken van de samenwerking met onze partners in het buitengebied en het houden van integrale handhavingsacties maakt hiervan deel uit. Daarom is het belangrijk om een informatieregistratie en -deelsysteem in te richten, waardoor de samenwerking met onze partners in de aanpak van ondermijning wordt versterkt. Dit onderdeel wordt regionaal opgepakt en wordt lokaal geïmplementeerd.

Project aanpak veilig buitengebied

De vervolgacties die voortkomen uit het project veilig buitengebied, zoals het organiseren van integrale controles met samenwerkende partners, worden vastgelegd in het actieplan die volgt op het Integraal Veiligheidsplan (2024).

Programma Openbare ruimte & mobiliteit

Portefeuillehouder

Benno Brand

Algemeen

Een fijne woon- en leefomgeving met veilige wegen, ruimte om te spelen en te sporten in de buitenlucht, een plek om elkaar te ontmoeten in de kernen of rust vinden in de natuur van ons mooie buitengebied. Een duurzame inrichting van de leefomgeving waar groen en bloemen de ruimte krijgen en water gemanaged wordt. Dat is allemaal Openbare Ruimte!

De gemeente draagt zorg voor het onderhoud en beheer van de openbare ruimte op onderdelen zoals riool, wegen & verlichting, groen & spelen en verkeer. Het dagelijks onderhoud, het beheer, planmatig onderhoud en ook herinrichting en reconstructies worden gepland en uitgevoerd aan de hand van beleids- en onderhoudsplannen. In deze beleids- en onderhoudsplannen integreren we thema's als leefbaarheid, klimaatadaptatie en biodiversiteit bij het duurzaam inrichten en beheren van deze openbare ruimte. Het dagelijks groenonderhoud wordt mede met grote inzet en betrokkenheid uitgevoerd door medewerkers afstand tot de arbeidsmarkt.

Belangrijk uitgangspunt in het werk in de Openbare Ruimte is de samenwerking met onze inwoners. Ze kijken en denken mee met plannen of ze komen zelf naar ons met goede ideeën. We kijken dan graag wat mogelijk is. De gemeente werkt dus voor én met de samenleving.

Actuele ontwikkelingen

Kunstwerken

In het voorjaar van 2024 zijn de resultaten van de nader onderzoeken van 32 kunstwerken opgeleverd. Daaruit kwam naar voren dat vier kunstwerken vervangen moeten worden en daarnaast verschillende kunstwerken onderhoud behoeven. Benodigd budget is door de raad beschikbaar gesteld. Het onderhoudsbestek is in afrondende fase en zal na de bouwvak worden aanbesteed en gegund aan de onderhoudsaannemer. Hierna kan de uitvoering van diverse herstelwerkzaamheden plaatsvinden.

Naast het onderhoudsbestek zijn we bezig met het beleidsplan kunstwerken, hierin leggen we vast hoe het onderhoud van de kunstwerken planmatiger kunnen uitvoeren en welke beleidsuitgangspunten daarbij van belang zijn. Een financieel meerjarenperspectief zal daar onderdeel van uitmaken. In de begroting sorteren we hierop voor door structurele middelen beschikbaar te stellen voor het planmatig onderhoud. Wij verwachten het beleidsplan eind 2024 met u te kunnen bespreken.

Wegen

Half verharde fietspaden

Binnen onze gemeente liggen ongeveer 32.000 meter half verharde fietspaden, deze behoeven regelmatig onderhoud en inspectie om de veiligheid te borgen. Aangezien voor deze werkzaamheden geen budget is gereserveerd nemen we structureel € 150.000,- op in de begroting om de veiligheid van onze inwoners en toeristen te borgen. Inspectie aan alle half verharde fietspaden binnen onze gemeente zijn inmiddels uitgevoerd, de resultaten hiervan zijn bekend. Na vaststelling van het budget wordt gestart met het onderhouden en herstellen van de half verharde fietspaden.

Indexatie asfalt en elementenverharding

Door externe omstandigheden is de prijs van de grondstoffen voor onze producten extreem hoog geworden ten opzichte van de aanbesteding. Doordat de grondstoffen duurder zijn geworden worden de prijzen van onze producten, asfalt en elementenverharding, ook duurder. Ten opzichte van onze aanbesteding zijn de indexatie, volgens CBS, voor asfaltverharding ongeveer 40% en elementenverharding ongeveer 31%.

Water/ riool

Water- en rioleringsprogramma Dinkelland 2025 t/m 2030

We zijn gestart met het opstellen van het Water- en Rioleringsprogramma Dinkelland 2025 t/m 2030 (WRP). Dit is de opvolger van het actuele GRP Dinkelland welke aan het einde van 2024 afloopt en in oktober 2024 op de agenda staat van de raad. Voor het opstellen hebben we een extra budget nodig van € 20.000. Dit is aanvullend op het beschikbare budget van € 30.000.

Rioolheffing

Binnen het project "Opstellen Water- en Rioleringsprogramma Tubbergen 2025 t/m 2030" worden alle kosten en inkomsten opnieuw doorgerekend. Op basis hiervan wordt een voorstel gedaan over de hoogte van de rioolheffing voor de komende jaren. Het klimaat verandert en onze opgaven voor bijvoorbeeld (grond)wateroverlast worden steeds groter. Om uitvoering te kunnen geven aan het programma van de klimaatadaptatie wordt in het plan een jaarlijkse investering van € 500.000 opgenomen. Daarnaast wordt in het plan gerekend met de huidige prijzen, en hierin zit een forse prijsstijging verwerkt t.o.v. de cijfers uit het huidige GRP. Ook hebben we te maken met CAO verhoging dat zijn doorwerking heeft op de rioleringskosten. De eerste inschatting is dat deze extra "klimaatopgaven", prijsindexatie en CAO stijging, een verhoging in de rioolheffing gaat veroorzaken. Dit zal betrokken worden bij het vaststellen van de begroting 2025.

Stroomkasten

De stroomkasten die onder ander voor markten en evenementen worden gebruikt, voldoen niet allemaal aan de wettelijke veiligheidseisen. Volgens de ARBO voorschriften moeten de stroomkasten periodiek worden gekeurd. Deze keuring vindt in 2024 plaats en na de keuring wordt duidelijk welke stroomkasten voldoen en welke stroomkasten worden afgekeurd voor gebruik. Na de keuring wordt een plan om afgekeurde stroomkasten te vervangen of aan te passen aan de wettelijke elektrotechnische eisen en waar nodig gemoderniseerd of waar mogelijk verwijderd.

Programma Economie

Portefeuillehouder

Benno Brand

Algemeen

Aan de hand van de speerpunten detailhandel (vitale winkelgebieden in kernen), bedrijventerreinen en dienstverlening creëren wij een zo optimaal mogelijk ondernemersklimaat. Wij willen daarbij ruimte blijven bieden voor (bijzondere) initiatieven van ondernemers, zodat optimaal en adequaat kan worden ingespeeld op sociaal-maatschappelijke ontwikkelingen en economische trends.

De bedrijfsconsulent (ondersteund door een ondernemersserviceteam) vormt hierbij als eerste aanspreekpunt voor ondernemers de schakel tussen de gemeente en het bedrijfsleven en probeert de ondernemers zoveel mogelijk te faciliteren. Daarnaast wordt er actief ingezet op de (her)ontwikkeling, realisatie en uitgifte van bedrijfskavels en bedrijfsruimte, de uitvoering van de detailhandelsagenda/retaildeal en regionale samenwerking (met name in de vorm van regionale acquisitie).

Actuele ontwikkelingen

Er zijn op dit moment geen specifieke (actuele) ontwikkelingen te benoemen die gevolgen hebben voor de uitvoering van het bestaande beleid binnen dit basisprogramma.

Programma Onderwijs

Portefeuillehouder

Richard de Way

Algemeen

Alle kinderen en jongeren in de gemeente Dinkelland verdienen het om op te groeien in een kansrijke omgeving met kwalitatief goed onderwijs. In de gemeente Dinkelland hebben we 1915 leerlingen in het basisonderwijs en in totaal dertien basisscholen. In iedere kern is een basisschool aanwezig, dit vinden we als gemeente erg belangrijk. Naast deze basisscholen telt onze gemeente één school voor voortgezet onderwijs in het dorp Denekamp.

Binnen het programma Onderwijs zoeken we de samenwerking met o.a. schoolbestuurders en kinderopvangaanbieders. We bevorderen de ontwikkelingskansen van kinderen en volwassenen in onze gemeente door te investeren in het bestrijden van onderwijsachterstanden en het aanbieden van voor- en vroegschoolse educatie in samenwerking met plaatselijke kinderdagverblijven, het basisonderwijs en de GGD/JGZ. We hechten veel belang aan een goede verbinding tussen de gemeentelijke jeugdhulp en het onderwijs, waardoor vroegtijdig gesignaleerd wordt en hulp of ondersteuning zo preventief mogelijk kan worden ingezet.

Daarnaast willen we het thuiszitten zoveel mogelijk voorkomen, de RMC-functie en Bureau leerplicht spelen hierin een belangrijke rol. Het niveau van absoluut en relatief verzuim ligt in Dinkelland onder het landelijk gemiddelde, evenals het percentage voortijdige schoolverlaters. Door de inzet van RMC en een adequate uitvoering van de Leerplichtwet, willen we voorkomen dat jeugdigen thuis komen te zitten en/of zonder diploma vroegtijdig het onderwijs verlaten.

Actuele ontwikkelingen

Voor- en vroegschoolse educatie

Regionaal is afgesproken dat stapsgewijs het proces van de voor- en vroegschoolse educatie (VVE) wordt gedigitaliseerd, zodat ieder kind in beeld blijft. Lokaal heeft er in april een gezamenlijke startbijeenkomst plaats gevonden. In juni wordt de VVE-monitor in gebruik genomen door alle kinderdagverblijven.

Integraal Huisvestingsplan (IHP)

Het integraal huisvestingsplan biedt inzicht in de verschillende schoolgebouwen in de gemeente, het perspectief voor de locaties voor de komende jaren en de noodzakelijke investeringen. Dit planningsinstrument voor de scholenbouw binnen de gemeente wordt in 2024 opgesteld, gebaseerd op een gezamenlijke visie van gemeente en schoolbesturen. De uitwerking zal in 2025 worden gepland. Bekend is dat het dak van Basisschool De Meander in Ootmarsum dient te worden vervangen, waarbij de gemeente verantwoordelijk is voor de vleugel waarin de kinderopvang is gevestigd.

Programma Sport & accommodaties

Portefeuillehouder

Richard de Way

Algemeen

Het programma Sport en accommodaties gaat over het stimuleren en faciliteren van sport en beweging. We willen sporten en bewegen voor al onze inwoners, van jong tot oud, mogelijk maken en hen motiveren te gaan sporten.

Sportvoorzieningen dragen bij aan een gezonde leefstijl en bieden kansen om te participeren in de samenleving.

De gemeente Dinkelland is trots op al haar sportende inwoners. Zowel in de breedte als aan de top wordt sport op hoog niveau beoefend in onze gemeente. Jaarlijks organiseren wij als gemeente het sportgala, volgens ons een goed platform om onze sporters uitbundig in het zonnetje te zetten.

In de gemeente Dinkelland zijn buurtsportcoaches actief die in dienst zijn bij derden en bijdragen aan de doelen binnen het programma Sport en accommodaties.

Actuele ontwikkelingen

Vanuit het Rijk is er een bundeling gemaakt (Brede SPUK) van de middelen die gemeenten ontvangen ten behoeve van het bevorderen van de gezondheid, sport- en beweegstimulering, cultuurparticipatie en het versterken van de sociale basis. Dit omvat o.a. de middelen voor de buurtsportcoaches en het uitvoeringsbudget voor het lokaal sportakkoord en preventieakkoord. Vanuit de ambitie Iedereen Gezond zijn de visies vastgesteld op gezondheid, sport en cultuur. De vertaling hiervan is de basis voor de Brede SPUK invulling. De uitvoeringsprogramma's hiervan worden tot realisatie gebracht. De visies op sport en gezondheid geven inzicht en sturing op preventie en het ondersteuningsnetwerk zoals de buurtsportcoaches. In hoeverre het voornemen van het nieuwe kabinet om alle specifieke uitkeringen af te schaffen en de betreffende middelen na aftrek van 10% efficiencykorting aan het gemeentefonds toe te voegen hier invloed op heeft weten we nog niet.

Programma Cultuur & recreatie

Portefeuillehouder

Benno Brand

Algemeen

Dinkelland is wat cultuur en recreatie betreft een veelzijdige gemeente. Je vindt er eeuwenoude gebouwen, die wij als gemeente ondersteunen, zoals de paasgebouwen in Ootmarsum en Denekamp, maar ook historische wind- en watermolens, musea en diverse natuurgebieden en de rivier de Dinkel stroomt door onze gemeente. Daarnaast doen veel kunstliefhebbers hét kunststadje van Oost-Nederland aan, Ootmarsum. Daar zijn wij als gemeente erg trots op!

In de gemeente Dinkelland bestaan drie VVV-punten met informatie voor alle bezoekers die onze gemeente aandoen.

De Stichting Toeristisch Ondernemersfonds Dinkelland zet zich in voor de versterking van het toeristisch product Ootmarsum-Dinkelland. Op Ootmarsum-Dinkelland is meer informatie te vinden over wat er zoal te zien en te doen is in onze gemeente.

Naast de culturele- en recreatieve voorzieningen hebben we ook oog voor media. Hierbij valt te denken aan ondersteuning van de bibliotheek en de lokale omroep, RTV Oost. Wij vinden het belangrijk dat ook de jeugd kennis maakt met cultuur en investeren daarom in cultuureducatie en muziekonderwijs.

Actuele ontwikkelingen

Het belang van cultuur wordt steeds meer onderkent. Enerzijds kan cultuur een bijdrage leveren aan het bevorderen van de gezondheid van onze inwoners. Anderszijds is cultuur een onderdeel van vrijetijdseconomie en heeft het veel te bieden op het gebied van recreatie en toerisme.

Er wordt uitvoering gegeven aan de uitvoeringsagenda die op basis van de door de raad vastgestelde cultuurvisie is opgesteld. Onderdeel hiervan is de actualisatie van het subsidiebeleid voor culturele organisaties.

Natura Docet

De provincie Overijssel heeft in 2020 het provinciale cultuurbeleid geactualiseerd. Op basis van het nieuwe beleid wordt uitsluitend aan Rijksgefinancierde instanties (structurele) financiële steun verleend. Dat betekende voor Natura Docet dat de subsidierelatie met de provincie in 2021 werd beëindigd. De provincie heeft vervolgens aan Natura Docet een transitiebijdrage verstrekt, om na een periode van twee jaar op eigen benen te kunnen staan. De gemeente Dinkelland is het gesprek met het museum constructief aangegaan. Het transitieplan van het museum is geactualiseerd en uitgewerkt tot een businesscase (plan van aanpak). Besluitvorming hierover vindt nog voor de zomer van het jaar 2024 plaats. De financiële gevolgen zijn opgenomen in deze perspectiefnota 2025

Programma Sociaal domein

Portefeuillehouder

Cel Severijn, Richard de Way, Benno Brand

Algemeen

Iedere inwoner moet in staat zijn om zo lang en zo veel mogelijk zelfredzaam te zijn. We hechten veel waarde aan het welzijn van onze inwoners. Daarnaast moeten inwoners zoveel mogelijk zelf de regie over hun leven kunnen voeren en mee kunnen doen in de samenleving. Waar dat kan op eigen kracht, of anders met hulp van mensen uit hun sociale netwerk. Inwoners die hiertoe niet (volledig) in staat zijn, bieden we ondersteuning om hun zelfregie en participatie te bevorderen. De ondersteuning is bij voorkeur zo licht en zo dichtbij mogelijk en preventief als het kan. De gemeente is ervoor om inwoners hierbij te helpen.

In de gemeente Dinkelland werken we samen met verschillende organisaties om de zorg voor onze inwoners zo optimaal mogelijk in te richten. Dit zijn bijvoorbeeld organisaties die re-integratietrajecten begeleiden en organisaties die vrij toegankelijke voorzieningen aanbieden, maar ook Veilig Thuis voor inwoners die te maken hebben met huiselijk geweld. We zetten in op vroegsignalering en het preventief aanpakken van problemen. Daarnaast kennen we verschillende regelingen voor inwoners met (tijdelijke) financiële problemen, bijvoorbeeld bijstand voor zelfstandige ondernemers en kindpakketten. We vinden het belangrijk dat inwoners de weg naar ondersteuning en hulpverlening gemakkelijk weten te vinden. Daarom werken we binnen het sociaal domein samen binnen Schakel. Schakel is de toegang van het sociaal domein waarbinnen alle organisaties samenwerken en daardoor passende hulp- en ondersteuning kunnen bieden aan onze inwoners.

Actuele ontwikkelingen

Jeugd

De landelijke Hervormingsagenda Jeugd is van start gegaan. Hervormingen in de jeugdzorg zijn hard nodig om jeugdigen en hun gezinnen die dat nodig hebben, zo snel mogelijk passende zorg te bieden. Het aantal kinderen dat gebruik maakt van de jeugdzorg blijft maar stijgen en hervorming is nodig om het hele jeugdzorgstelsel financieel houdbaar te krijgen. De genoemde bezuinigingen waarover onderhandeld is, zijn niet weg, maar opgeschoven in de tijd. Zo zijn er geen harde afspraken gemaakt over de financiën vanaf 2026, waardoor we als gemeenten geconfronteerd worden met financiële onzekerheid. Veel is nog onduidelijk maar op inhoud zijn de eerste stappen gezet. Er is een lokale en regionale startfoto gemaakt, een richtinggevend kader Toegang, lokale teams en integrale dienstverlening vastgesteld en een landelijke afsprakenmonitor van start gegaan.

Regionaal speelt de nieuwe inkoop jeugdhulp 2025. Door de inflatie en financiële positie van zorgaanbieders zijn de jeugdzorgkosten gestegen. Daarnaast is geconstateerd dat het aantal uithuisplaatsingen in geheel Twente hoog is. Er is een opdracht in de nieuwe inkoop jeugdhulp 2025 opgenomen om ambulante hulp uit te breiden en het aantal bedden te gaan verminderen.

Deze ontwikkelingen vragen om een transformatie en het versterken van de lokale preventie en zorgstructuur. Lokaal zijn er in 2024 een aantal nieuwe preventieve activiteiten voor jeugd van start gegaan, dat is echter nog niet voldoende. Koers vanuit de Hervormingsagenda Jeugd is dat de Jeugdwet afgebakend gaat worden en dat alle lichte jeugdzorg en ondersteuning van gezinnen vrij toegankelijk wordt georganiseerd.

Participatiewet

In 2025 zal er één loket zijn voor vragen van werkgevers en burgers aangaande alle vragen betreffende arbeidsmarktvraagstukken. Het leerwerkloket, het werkplein, het Twents fonds voor Vakmanschap en het Regionaal Mobiliteitsteam zijn dan samengevoegd en er is een gidsfunctie georganiseerd in iedere gemeente. De verdere uitwerking hiervan wordt in 2024 uitgewerkt en geïmplementeerd zodat er in 2025 kan worden gestart.

Het Rijk heeft structureel en incidenteel geld beschikbaar gesteld om de vroegere SW-bedrijven toekomstbestendig te maken en als Sociaal Ontwikkel Bedrijven(SOB) verder te gaan. Daarmee wil het rijk de oplopende kosten van de huidige bedrijven door het teruglopen van de SW populatie en toenemende behoefte aan werkplekken met mogelijke aanpassingen, re-integratieplaatsen en werkplekken met toezicht/begeleiding aanpakken. In 2024 moeten de gemeenten en SOB daar plannen voor maken die in 2025 kunnen worden geïmplementeerd.

Algemene- en bijzondere bijstand

Er wordt gewerkt aan een actualisatie van de beleidsregels algemene- en bijzondere bijstand zodat de beleidsregels goed aansluiten op de praktijk. Daarnaast wordt de re-integratieverordening met bijbehorende beleidsregels gewijzigd en opnieuw vastgesteld.

Inburgering

Met de invoering van de Wet Inburgering 2021 is de regie van inburgering teruggekeerd naar de gemeente. De Wet is een wet onder constructie gebleken die regelmatig wordt aangepast onder druk van de landelijke ontwikkelingen omtrent het gebrek aan opvangplaatsen en huizen om statushouders te plaatsen.

De taakstelling te plaatsen statushouders is al 2 jaar niet behaald en er is toezicht door de provincie. Om oplossingen te vinden is er een Taskforce opgericht die zoekt naar oplossingen en alternatieven. We verwachten niet dat de taakstelling op korte termijn zal verminderen. Ook landelijke ontwikkelingen ontstaan door de kabinetsformatie zullen de nodige uitdagingen bieden. (intrekken spreidingswet) Naar de toekomst zullen we steeds meer proberen de inburgering al te laten starten vanuit het AZC en niet wachten op huisvesting in de gemeente.

Schulden en armoede

De is sinds 2022 van kracht. Er wordt gewerkt aan het uitvoeringsplan dat hoort bij het nieuwe beleidsplan armoede & schulden. In dit uitvoeringsplan staan concrete acties beschreven die de komende jaren uitgevoerd gaan worden op het gebied van armoede & schulden.

Laaggeletterdheid (hierna: basisvaardigheden)

Vanuit de rijksoverheid wordt er jaarlijks (extra) geld beschikbaar gesteld om basisvaardigheden te verbeteren. Er wordt gewerkt aan een lokaal beleidsplan basisvaardigheden. Naast het beleidsplan basisvaardigheden zal er ook een uitvoeringsplan basisvaardigheden worden opgesteld. In dit uitvoeringsplan staan concrete acties beschreven die de komende jaren uitgevoerd gaan worden op het gebied van basisvaardigheden.

Deze aanpak moet ervoor zorgen dat laaggeletterdheid o.a. meer bespreekbaar en vindbaar wordt. Daarnaast moet de aanpak ervoor zorgen dat mensen die moeite hebben met lezen en schrijven beter geholpen worden.

Wmo

Regionaal speelt de inkoop begeleiding individueel en dagbesteding, deze zit in een afrondende fase, waarna de implementatie kan plaatsvinden en het contract per 2025 in kan gaan. Verordeningen en overige regelingen worden hierop dan weer aangepast. Er is niet alleen een toename van het aantal inwoners dat gebruik maakt van voorzieningen, ook de kostprijs van de uitstaande voorzieningen stijgen als gevolg van de inflatie. Wmo-aanbieders hebben nog steeds moeite om voldoende personeel te vinden en de continuïteit van hun dienstverlening te waarborgen.

Om de houdbaarheid van de Wmo te verbeteren, heeft het kabinet besloten om voor Wmo-voorzieningen waar nu het abonnementstarief voor geldt, een inkomensafhankelijke eigen bijdrage in te voeren vanaf 1 januari 2026. Hoe deze wet eruit gaat zien, wordt de komende maanden duidelijk. Daarnaast is de houdbaarheid van de Wmo ook afhankelijk van de uitkomst van de werkagenda van de Wet langdurige zorg in relatie tot de Wmo.

Huisvesting van verschillende doelgroepen blijft een probleem. Zo ook voor de inwoner die een aanpassing van een woning als wel een aangepaste woning nodig heeft. Ouderen blijven daarnaast steeds langer zelfstandig wonen.

Leerlingenvervoer

Voor het schooljaar 2024/2025 is een start gemaakt met het maken van persoonlijke vervoersplannen. Samen met ouders en leerlingen die een aanvraag voor het leerlingenvervoer doen wordt gekeken hoe de leerlingen uiteindelijk zelfstandig kunnen leren reizen waardoor ze zich ook in de toekomst zelfstandig kunnen verplaatsen zonder afhankelijk te zijn van derden.

Publieke Gezondheid

Ambtelijk wordt een uitvoeringsagenda opgesteld. Deze uitvoeringsagenda zit in een afrondende fase.

Het is nog onduidelijk wat het landelijke 'Hoofdlijnenakkoord' voor gevolgen heeft op de uitvoering binnen de Publieke Gezondheid. De landelijke politieke partijen willen dat preventie meer centraal komt te staan om daarmee de zorg voor de toekomst toegankelijk te houden. In tegenstelling tot deze ambitie is er een financiële maatregel opgenomen om de intensivering in publieke gezondheid terug te draaien vanaf 2025 met uiteindelijk € 300 miljoen. Het is ook onduidelijk wat de maatregel betekent voor de lokale uitvoer van het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA). Vanuit het GALA hebben we financiële middelen ontvangen om het preventieve en voorliggende veld op de elf onderdelen in het GALA te versterken en de vijf verplichte ketenaanpakken in te richten. In deze vijf verplichte ketenaanpakken moeten gemeente en medisch domein samen optrekken. Deze samenwerking wordt ondersteund met financiering vanuit het GALA. Dit is een risico vanwege de onduidelijkheid van de financiering na 2026.

Mocht financiering wegvallen, dan heeft dit ook grote gevolgen voor de samenwerking met maatschappelijke partners en het medisch domein. Het Rijk heeft aangegeven dat een deel van de middelen in het GALA aan het gemeentefonds toegevoegd worden na 2026, maar het is onduidelijk wat de hoogte van deze bijdrage zal zijn.

Kerntakendiscussie

Regionaal speelt op dit moment een kerntakendiscussie bij SamenTwente, waaronder GGD Twente. Wat de gevolgen van de kerntakendiscussie op de uitvoering van de taken van SamenTwente zijn, is nog onduidelijk. Naar verwachting is deze kerntakendiscussie voor het eind van 2024 afgerond.

Er wordt een structureel tekort verwacht in de begroting van de GGD. Dit tekort komt door een toename van maatschappelijk vraagstukken en tekorten op de arbeidsmarkt, onder andere binnen de jeugdgezondheidszorg en de forensische dienstverlening.

De financiële maatregel in het hoofdlijnenakkoord om intensivering in publieke gezondheid terug te draaien kan ook direct gevolgen hebben voor de GGD begroting. De verwachting is daarentegen niet dat de taken die de GGD moet uitvoeren zullen verminderen.

Meldpunt Zorgwekkend Gedrag Twente

Het aantal meldingen bij het Meldpunt Zorgwekkend Gedrag Twente blijft stijgen. Naast de stijging van het aantal meldingen vanuit de politie, stijgt ook het aantal reguliere meldingen. Er is geen duidelijke verklaring voor deze stijgende lijn. Er is incidenteel extra capaciteit binnen GGD Twente om deze meldingen op te pakken via een landelijke subsidie, maar er is nog geen financiële dekking na 2025.

Regionaal zijn de Twentse Koers en de bijbehorende projecten, waar wij lokaal gebruik van maken, volledig gefinancierd vanuit het Rijk. Deze financiering komt vanuit het Integraal Zorg Akkoord (IZA). Net als bij het GALA is aangegeven dat de IZA financiering structureel zou zijn. Ook hierbij geldt, hoe hoog de structurele bijdrage van het Rijk gaat zijn is nog onduidelijk na 2026.

Sociaal domein overstijgend

De gevolgen van het hoofdlijnenakkoord, de transitie (betaalbaar houden zorg/toename vraag) voor gemeenten vraagt om koers en richting en een passende (efficiënte en effectieve) lokale organisatie (toegang en samenwerking met partners). Met andere woorden, er komt minder geld vanuit het Rijk, terwijl er meer van ons als gemeente gevraagd wordt.

Programma Milieu

Portefeuillehouders

Cel Severijn

Algemeen

Het uitgangspunt van de gemeente Dinkelland is dat we in 2030 leven in een afvalloze en duurzame samenleving. Afval bestaat dan niet meer, we zamelen alleen nog maar waardevolle grondstoffen in. Een meewerkende houding van onze inwoners en bedrijven is hierbij van groot belang.

Afval wordt in de gemeente Dinkelland opgehaald door ROVA. Kringloopbedrijf De Beurs komt herbruikbare goederen gratis bij onze inwoners ophalen en nemen het overige grof huishoudelijk afval tegen een kostendekkend tarief mee.

Actuele ontwikkelingen

CO 2 heffing op verbranden afval

Afval Energie Centrales, AEC's, betalen voor het verbranden van afval een CO2 heffing. Het doel is om het verbranden van afval te reduceren. Op deze manier wordt het verder scheiden van afval aangemoedigd. De heffing loopt op van € 3,-- per ton uitgestoten CO2 in 2026 tot € 26,-- in 2030. Dit heeft gevolgen voor de Afvalstoffenheffing.

Boxenmodel ROVA

Met ingang van 1 januari 2024 heeft ROVA het boxenmodel ingevoerd. Dit is het financiële afrekenmodel tussen ROVA en haar gemeenten. Via dit model worden de verschillende typen dienstverlening verantwoord en in rekening gebracht. Het nieuwe boxenmodel kent een grotere transparantie qua kostenopbouw voor de dienstverlening die ROVA haar aandeelhoudende gemeenten biedt.

Het financiële nadeel van het nieuwe boxenmodel is reeds vanaf 2024 structureel verwerkt in het tarief Afvalstoffenheffing. In de AvA van december 2023 van ROVA is echter besloten om de financiële afwikkeling van het nieuwe boxenmodel pas in z'n geheel in 2026 door te berekenen aan de gemeenten. Dat betekent in 2024 en 2025 een financieel voordeel voor de Voorziening Afval.

Programma Volkshuisvesting & ruimtelijke ordening

Portefeuillehouders

Cel Severijn, Benno Brand

Algemeen

Als gemeente is van het van groot belang dat de fysieke leefomgeving zodanig is ingericht dat een goed woon en leefklimaat is gegarandeerd. Het woningaanbod moet zowel een kwantitatieve en kwalitatieve behoefte van de samenleving. Er moet echter ook ruimte zijn voor bedrijvigheid. Een integrale blik op de fysieke leefomgeving is hiervoor een vereiste.

Actuele ontwikkelingen

Prognose grondbedrijf 2024

Deze prognose grondbedrijf 2024 geeft een beeld van de kwantitatieve woningbouwopgave die voortvloeit uit het woonbeleid en de programmering van woningbouwaantallen (kavels) over een langere termijn over de verschillende kernen. Hierbij is er een onderscheid in de plannen die door derden worden ontwikkeld en door de gemeente. De plannen die door de gemeente worden ontwikkeld, zijn ondergebracht in het gemeentelijk grondbedrijf.

Doel van het grondbedrijf

Het grondbedrijf ontwikkelt op een actieve wijze de doelstellingen vanuit het woningbouwbeleid. Dit vindt plaats door het actief aankopen van percelen grond, de bestemming hiervan te wijzigen in bouwgrond, deze gronden bouw- en woonrijp te maken en de bouw kavels te verkopen aan particulieren. Hierbij wordt een interne doelstelling nagestreefd van de uitgifte van gemiddeld 50 bouw kavels per jaar over een langjarige periode. Los van het grondbedrijf, ontwikkelen ook derden woningen in de gemeente. Deze aantallen woningen zijn ook opgenomen in deze prognose.

Woonvisie 2021+: woningbouwprogramma gemeente Dinkelland 2020 -2025

Tabel 1.1: Gemeente Dinkelland: Beoogde woningbouwprogrammering naar deelgebied 2020-2025 (harde en zachte plannen)

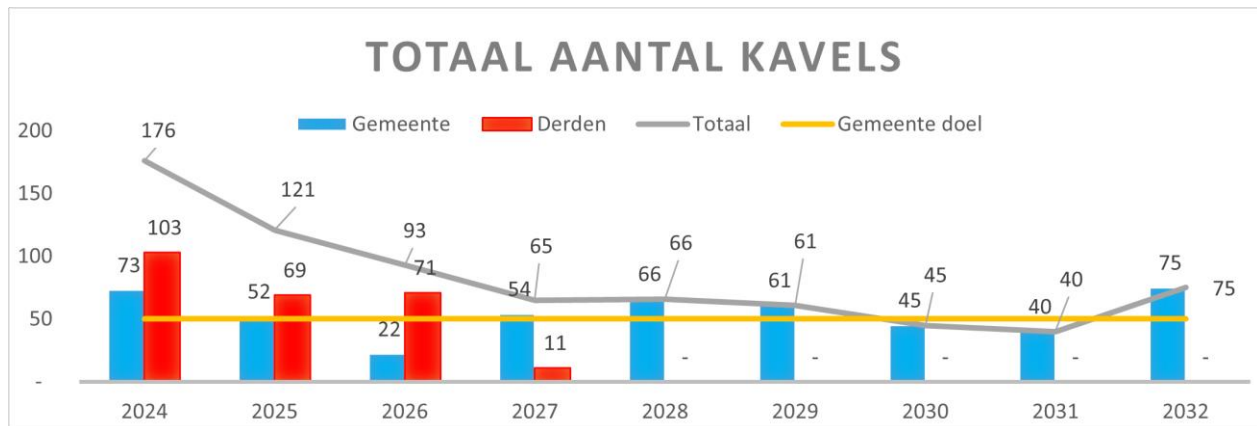
	100% (behoefte)	130% (plannen)
Grote kernen (Denekamp, Ootmarsum, Weerselo)	275	360
Overige kernen	120	155
Buitengebied (rood voor rood)	50	60
Transformatie / knelpunten	70	90
Totaal	515	665

Bron: Gemeente Dinkelland (2021)

Het woonbeleid van de gemeente is vastgelegd in de Woonvisie 2021+. Op basis van de Woonvisie is een uitvoeringsprogramma gemaakt. Het uitvoeringsprogramma beschrijft hoeveel woningen, en van welk type, in alle kernen van de gemeente moeten worden gebouwd. Een groot deel van deze woningbouw komt terecht in de drie grote kernen, de verzorgingskernen Denekamp, Ootmarsum en Weerselo.

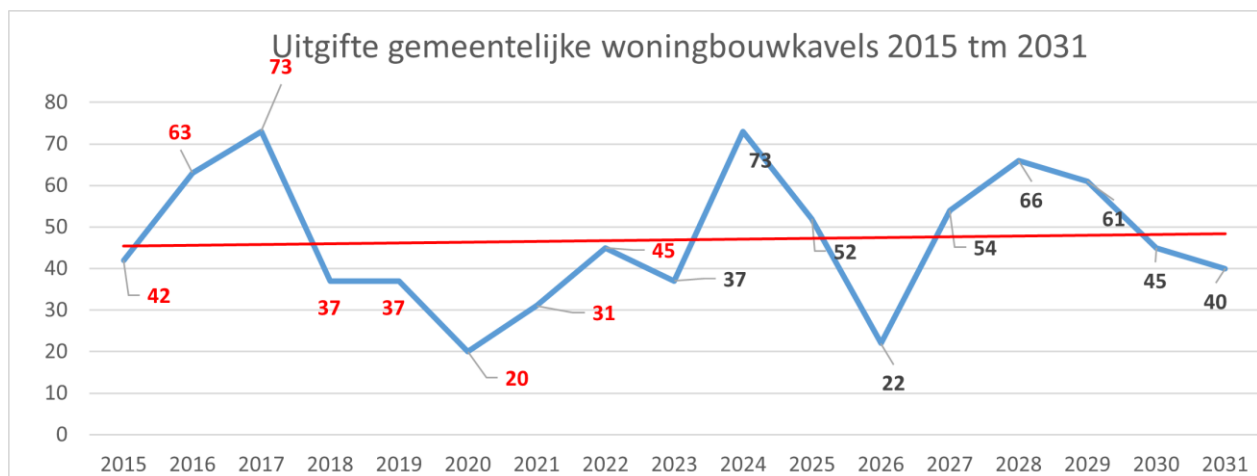
In het coalitieakkoord is vastgelegd dat in de huidige bestuursperiode (tot en met 2025) 500 van de geprognosticeerde 665 woningen gerealiseerd moeten worden.

Prognose kaveluitgifte 2024 – 2032 / gemeente en derden

Toelichting: de gemeente streeft, op basis van het woonbeleid, naar het toevoegen van ongeveer 100 kavels/woningen per jaar, door zowel de gemeente als door derden. De gemeente beoogt om hiervan zelf 50 kavels per jaar uit te geven, gemiddeld over een langere periode. De gemeente heeft weinig invloed op de plannen van derden. Om in de verschillende kernen niet al te afhankelijk te zijn van derden, dient de gemeente zelf ook een deel van de woningbouwproductie te realiseren. Voordeel hiervan is dat we zelf beter kunnen sturen op aantallen, woningbouwtypologieën en doelgroepen en op de planning van het realiseren van woningbouw. Voor de periode vanaf 2026 zijn door de gemeente en door derden reeds trajecten ingezet voor verwerving van gronden om te ontwikkelen tot woningbouw.

Gerealiseerde kaveluitgifte 2015 – 2031

In de periode 2015 - 2022 heeft de gemeente zelf ongeveer 50 kavels gemiddeld per jaar uitgegeven. De jaarlijkse afwijkingen ten opzichte van streefgetal 50, zijn vooral het gevolg van procedures die anders verlopen dan vooraf gepland en de omstandigheden op de woningmarkt. Voor de periode 2024 - 2031 is rekening gehouden met toekomstige gemeentelijke uitgiftes in de plannen Denekamp Oost, Bögelscamp, Spikkert, Rossum Noord, Tilligte Noord, Deurningen Oost en Saasveld. Deze aantallen kunnen nog afhankelijk van nog te verwerven locaties wijzigen. Hierbij is het doel om in elke kern een eigen gemeentelijke woningbouwlocatie te hebben.

Fasering woningbouwprogramma gemeente + derden 2024 tm 2032

Kern	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	totaal
Denekamp	83	22	23	31	27	27	20	10	50	293
Ootmarsum	51	21	15	15	20	20	20	25	25	212
Weerselo	26	18	14	-	-	-	-	-	-	58
Deurningen	-	2	-	10	10	5	-	-	-	27
Rossum	-	31	9	-	-	-	-	-	-	40
Noord Deurningen	4	3	3	-	-	-	-	-	-	10
Saasveld	-	6	6	4	4	4	-	-	-	24
Lattrop	6	5	12	-	-	-	-	-	-	23
Tilligte	6	13	11	5	5	5	5	5	-	55
Totaal aantal kavels/woning en	176	121	93	65	66	61	45	40	75	742

Deze aantallen zijn exclusief de eventueel nog te verwerven locaties.

Financiële resultaten grondexploitaties

De laatste jaren komen de resultaten van de grondexploitaties steeds meer onder druk te staan. Door de hoge inflatie zijn de kosten van bouw- en woonrijp maken in 2022 ten opzichte van 2021 met 15 % gestegen (vooral door hogere prijzen voor materialen), is de rekenrente met 0,5% gestegen, loonstijgingen waardoor de plankosten toenemen en de extra onderzoeken (o.a. stikstof) tbv omgevingsplannen. Daarnaast zijn de grondprijzen de laatste jaren beperkt verhoogd. Gevolg hiervan is dat de eindresultaten van de grondexploitaties teruglopen. Dit risico speelt niet alleen bij de gemeentelijke grondexploitaties maar ook bij plannen van derden.